

הקדמת כ"ק אדמו"ר מרן רבי ישראל אביחצירא זצוקלה"ה זיע"א

יצחק חכם

יצחק חכם

הקדמה זו נכתבה ע"י מרן הבבא סאלי זיע"א בשנת תרפ"ב, כשנתיים אחר פטירת אחיו, מרן 'עטרת ראשינו' רבי דוד אביחצירא זיע"א, כאשר עלה לארץ הקודש עם כתביו של עט"ר כדי להדפיסם. הקדמה זו נחלקת לשני חלקים, את חלקה הראשון של ההקדמה כותב רבינו בשמו ובשם אחיו רבי יצחק, ונראה שדברים אלו נכתבו במרוקו טרם עלייתו לארץ. ואילו בחלקה השני של ההקדמה רומז את שמו וחותרם לבדו, ובסוף דבריו מפורש שכתבם לאחר שהיה כבר בארץ ישראל.

מבנה ההקדמה: את חלקה הראשון של ההקדמה פותח רבינו בדברי צער וכאב על הסתלקותו של עט"ר בפתע פתאום, צער שהיה קשה מנשוא, וכידוע שכתב על כך כמה קינות נוספות. רבינו מתאר את גודל ההפסד והחסרון בהסתלקותו של עט"ר שהיה המרא דאתרא המנהיג וראש הישיבה, שהאיר עליהם באור תורתו והגן עליהם בזכויותיו ובתפלתו, ושאר פטירתו נשארו כיתומים ערומים מותפלים בעפר, וכמה היה ראוי לבכות על כך. לאחר מכן מפרש שכל הצער הוא עלינו שנחסר מעמנו רבינו עט"ר, אבל הוא עצמו זכה בפטירתו למעלות עליונות והתעטר במעלתם של עשרה הרוגי מלכות. לבסוף חותם את שמו ושם אחיו רבי יצחק.

אחר הדברים האלה נפתח חלקה השני של ההקדמה, בה רומז רבינו בראשי תיבות את שמו: אני ישראל אביחצירא חזק, בתחילה מקדים התנצלות וכותב: אנא זעירא וצעירא כען אתיתי להוציא מזער מחובתי ואף על גב דלית אנא חזי וכו'. אחר כך מפליג בשבחיו העצומים של עט"ר ובתיאור גדולתו בתורה והנהגותיו המופלאות בקדושה ובחסידות, שבחים אלו נחלקים לפסקאות קצרות המתחילות בראשי תיבות של שמו: ישראל אביחצירא. לאחר מכן רומז את אותיות 'חזק', בתחילה מספר בשבחם של שלשת ספריו: פתח האהל, שכל טוב, רישא וסיפא: חזינן להני ספרי דבי רב דווקני וחמותי חזיתי גדולה אורה וכו', ומרחיב בחוכן הספרים ובגודל שבחם ומעלתם. בשלהי הדברים מזכיר את הסתלקותו של עט"ר כשהיה באמצע כתיבת חיבורו 'רישא וסיפא', ועל כך כותב: והיה בלב השלם אדונינו הקדוש לסיים ולמלאות הכ"ד ספרים עם הש"ס ברישא וסיפא בפעלא טבא, ועליונים בקשו את רבי, ואין לי פה להשיב, ושתיקותי יפה, כי כך עלה במחשבה וכו'. לאחר מכן מרחיב יותר בענין הסתלקותו של עט"ר: זכור אזכור ותשוח עלי נפשי וכו', ובתוך הדברים חוזר ומזכיר את שבחו שהיה ממלא מקום אביהם רבי מסעוד זיע"א: וכאלו רבינו אבא קיים וכו', ומצדיק עליו את הדין: כי צדיק הוא וצדיק דינו וכו', ומסיים בתפילה לגאולה השלימה שאז ינקום הקב"ה את נקמת דם עבדיו השפוך. אחר כך מברך את התורמים והמסייעים להוצאת ספרים אלו. בחתימת דבריו נותן הודאה להקב"ה שזיכהו לעלות לארץ הקודש ולהשתטח על קברי הצדיקים ולהדפיס את הספרים הקדושים הללו, ועל כך כותב: קראתי שמך ה' ותענני כי חסדך גדול עלי וכו'.

ביאור ההקדמה: הקדמה זו היא אחד החיבורים היחידים הנמצאים בידינו מכתבי רבינו, מכיון שמיטעמים הכמוסים עמו סירב להעלות על מזבח הדפוס את חידושי הרבים שהיו בכתב ידו, אולם מהקדמה זו בלבד ניתן ללמוד מעט על גדולתו בתורה כבר מגיל צעיר, שהרי נכתבה על ידו בהיותו כבן ל"ב שנים בלבד [תר"ן - תרפ"ב], וניכרים בה בקיאותו העצומה וגאונותו המופלגת בכל חלקי התורה, תנ"ך ש"ס ומדרשים וזהו הקדוש וכתבי האריז"ל ועוד, ורבים מגדולי ישראל כבר שיבחו וקילסו הקדמה זו. לאחר פטירתו של רבינו בשנת תשד"מ הובאה הקדמה זו [ע"י רבי נתן בן סניור שליט"א] לפני הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א שכתב וציין למקורותיה העיקריים בתלמוד ובמדרשים, וכן לפני הגאון המקובל רבי ישראל אלי' וינטרוביץ זצ"ל שציין למקורות העיקריים בזהר ובכתבי האריז"ל.

בעריכת הביאורים להקדמה זו הושקע עמל ועיון רב, הן בבירור המקורות הנכונים והמדויקים לדבריו, והן בביאור כוונת הדברים על בוריים, 'להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם' (משלי א ו). הוספנו מאות מקורות ללשוניות ולתוכן דבריו לאחר שבמקומות רבים היו כחידה עלומה

ושתומה, וביארנו את הנצרך להבנת עיקר כוונתו עד מקום שידינו מוגעת, על מנת לברר מקחו של צדיק ביתר שאת וביתר עוז. מלבד ציון המקורות הבאנו במקומות רבים גם את לשונותיהם כדי שיתבארו הדברים היטב, וכאשר היה צורך בכך הרחבנו בהם מעט כדי שיהיה אפשר להבין ולעמוד על כוונתו, וכגון בדבריו בענין עשרה הרוגי מלכות המיוסדים על פי דברי האריז"ל. מכל מקום, מכיון שרוב דבריו נכתבו בדרך מליצה, ישנם כמה מקומות שדבריו יכולים להתפרש ביותר מאופן אחד, במקרים אלו השתדלנו לפרש בתוך הדברים את הביאור היותר מרווח בלשונו, וכאשר היה צורך הוספנו בהערה דרכים אחרות בהבנת הדברים, ותן לחכם ויחכם עוד.

**בְּרִישׁ הוֹרְמָנוּתָא דְּמִלְכָּא עֲלָאָה קְדִישָׁא
רִישָׁא דְּכָל רִישֵׁין, וּבְהוֹרְמָנוּת רַבְּנָן דְּבֵי
עֲלָאִי רִישֵׁי עַמָּא קְדִישָׁא, וְכָל קְהֵלָא
קְדִישָׁא גְזַעֲיָן וְשִׁרְשֵׁין, אִימָא מִלְתָּא
בְּלַחְשֵׁי מַכְאָבָא דְּנַפְשֵׁין:**

**אֲנִי גְבִרִין דְּפִמִּין אֲתַמְלִי חֲצִין וְשִׁנָּן
גְּרוּסִין, דְּאֶקְפְּתָנָן עָקָא וּכְרוּכִין עֶקְרָבִין
וְנַחֲשִׁין, מִכְּד הוּינָא טְלִיא דָּא לְדָא
נִקְשָׁן, מְסִיפָא לְרִישָׁא בְּלָהוּ קִשִּׁין, לֹא
רְאִי זֶה פְּרָאִי זֶה וְלֹא וְכוּ' בְּאַרְבַּע
אֲבוֹת נְזִיקִין וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן דְּנַפְשֵׁין,
וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן דְּנַפְשֵׁין אֵין צָרָה זֶה דּוֹמָה לְזוֹ וּנְפַגְעָנָא**

**בְּרִישׁ הוֹרְמָנוּתָא דְּמִלְכָּא עֲלָאָה קְדִישָׁא רִישָׁא
דְּכָל רִישֵׁין בְּרִישׁ דְּבָרִי אֲטוּל רְשׁוֹת מַהֲמֹלֶךְ הָעֲלִיּוֹן
הַקְּדוֹשׁ הָרֹאשׁ שֶׁל כָּל הָרָאשִׁים, וּבְהוֹרְמָנוּת רַבְּנָן
דְּבֵי עֲלָאִי רִישֵׁי עַמָּא קְדִישָׁא וּבְרִישׁוֹת הַחֲכָמִים
הַגְּדוֹלִים וְהָעֲלִיּוֹנִים רֹאשֵׁי הָעָם הַקְּדוֹשׁ וְכָל קְהֵלָא
קְדִישָׁא גְזַעֲיָן וְשִׁרְשֵׁין וְכָל הַקְּהָל הַקְּדוֹשׁ גְּזַעֲיָן
וְשִׁרְשֵׁימָם, אִימָא מִלְתָּא בְּלַחְשֵׁי מַכְאָבָא דְּנַפְשֵׁין**
אומר דבר בלחשה מכאב נפשינו:

**אֲנִי גְבִרִין דְּפִמִּין אֲתַמְלִי חֲצִין וְשִׁנָּן גְּרוּסִין אֲנִי
אֲנָשִׁים שְׁפִינוּ מֵלֹא חֲצִין וְשִׁנָּנוּ שְׁבוּרוֹת, דְּאֶקְפְּתָנָן
עָקָא וּכְרוּכִין עֶקְרָבִין וְנַחֲשִׁין שֶׁהִקִּיפוּנוּ צִרוֹת
וּכְרוּכִים סְבִיבֵינוּ עֶקְרָבִים וְנַחֲשִׁים, מִכְּד הוּינָא
טְלִיא דָּא לְדָא נִקְשָׁן מֵאִז שֶׁהֵייתִי נֶעַר צַעִיר וְעַד
הַיּוֹם זֶה אַחֵר זֶה נִקְשָׁנוּ וְבָאוֹת עֲלֵינוּ, מְסִיפָא
לְרִישָׁא בְּלָהוּ קִשִּׁין מְסוּפֶם לְרֹאשָׁם כּוֹלֵם קִשִּׁים,
לֹא רְאִי זֶה פְּרָאִי זֶה וְלֹא וְכוּ' בְּאַרְבַּע אֲבוֹת נְזִיקִין**

מקורות וצינונים

יא. כעין לשונות הראשונים: מדעתא דנפשין (רמב"ן שבעות כוה); מסברא דנפשין (רשב"א ב"ב יג) וכדו'. וכוונתם 'מדעת עצמנו' ו'מסברת עצמנו'. וכוונת רבינו לומר 'מכאב נפשנו', שכאב הנפש הוא הכאב העמוק והפנימי ביותר (ראה מלבי"ם איוב א ב). **יב.** מלשון 'מלא פיהו חצץ' (משלי כ יז), 'ויגרס בחצץ שיניו' (איכה ג טז). 'ויגרס' פירושו וישבר, דהיינו, כיון שכשהיו בגלות היה בתוך מאכלם חצץ נשברו שיניהם (רש"י). **יג.** ע"פ לשון המדרש (תנחומא תרועה ז): שהצרות מקיפות אותה. **יד.** כעין דברי הזוהר (ח"ג רעט): גלותא רביעאה דור דרשעים מלא נחשים ועקרבים וכו'. ושם (ריב): מתכנשין גביהו חוין רברבי דמיתוקדן וסחרין לון. **טו.** ע"פ הגמרא במגילה (ה). **טז.** מליצה מלשון הפסוק (דניאל ה ו) 'וארכובתיה דא לדא נקשן', דהיינו ברכיו וועדות ונקשות זו על זו, וכוונת רבינו נראה ש'נקשן' הוא מלשון נקש בדלת. **יז.** ועוד יתכן שכוונתו, מכד הוינא טליא ועד היום נקיש אותם זה לזה שמסופם לראשם כולהו קשין. **יח.** לשון המדרש (תהלים נט ג). ולשון רש"י (חולין סא. ועוד): דקשיא רישא לסיפא. **יט.** מלשון המשנה (ב"ק ב): ארבע אבות נזיקין וכו', לא הרי

א. לשון הזוהר (ח"א טו) בתחילת פרשת בראשית. **ב.** מלשון הזוהר במקומות רבים (שם יג: ח"ב ק: ועוד). **ג.** כלשון הזוהר במקומות רבים (ח"ג י: רפט: ועוד), והוא כינוי לראש עולם האצילות [ג"ר דעתיק שהוא הראש העליון מתלת רישין, מעל כתר וחכמה דאריך אנפין (עץ חיים שער יב פ"א)], ונראה שכאן כוונתו כפשט הלשון, שהקב"ה ראש וראשון לכל הנבראים והנמצאים בכל העולמות. **ד.** מלשון 'אריא דבי עילאי' (חולין נט), שהוא אריה גדול וחזק מן היער הנקרא בי עילאי (רש"י). ובלשון מליצה 'דבי עילאי' היא מעלתם העליונה של החכמים. וכן להלן כתב: ההוא זכאה ארי דבי עילאה. **ה.** על פי לשונות הזוהר: ריש עמא (ח"ב ג: ועוד), עמא קדישא (ח"א א: י: ועוד), עמא קדישא דישאל (ח"ב ל: ועוד). **ו.** לשון הגמרא בברכות (ט: ר"ה יט: ועוד). **ז.** מלשון הזוהר (ח"ג יד:). **ח.** נראה שכוונתו לבנים והאבות, וזוהר (שם) הכוונה שהם מגוע ושורש קדוש. **ט.** לשון הגמרא במקומות רבים (ברכות יב: ביצה לה. ועוד). **י.** בלחש שלי. ולפי משקל החרוז נראה שצ"ל 'בלחשא', ומלשון הגמרא (ברכות כוה) והזוהר (ח"ב קצ).

בארבע אבות נזיקין ובתולדותיהם המרובים, הצד השווה שבהם דשמירתן עליו לברכא ית אלהנא דינא דקשומ, השווה בכל צרות אלו שעלינו להשמור בהם לברך את אלהינו שהוא דיין האמת, ולהוסיף לברכו ולהודות לו דנסיב נפשינ וזעירין וקשישין שלקח והשאיר את נפשינו אנו הקטנים והזקנים, ולא כל דכן הוא וכי לא כל שכן הוא שאנו צריכים להודות לו על דלא שבק יתנא שלא עזב אותנו, ועטר לו בעטרא קדישא ועיטר אותנו בעטרה קדושה, אב בקדשה שהיה גדול בקדושה, מו"ר גיהו רבא רבנו הקדוש מרן אחינו מלכא הלא הוא מורינו ורבינו הגדול והקדוש מרן אחינו המלך, דמי לבר אלהין קדישין דומה למלאך שנקרא בן אלהים קדושים, די מעבדוהי יקירין אשר מעשיו יקרים וחשובים, דלא אינון קראו בפמפי טפי וסבי בפתגמין תריכין שלא היו נקראים ומתפרסמים ברבים בפני הטף והזקנים בדיבורים ארוכים:

ואף על גב דאבא אבא תלת הוו, בחד אתחזרו וואף על פי שהיו לאבינו שלשה בנים, כולם היו מחזרים רק אחר האחד המובהר, ובמנה ובהי אתחזרו וממנו ועל ידו נעשו לבנים ונקיים, ואתנהו ואתעבידו תלת רישין והאירו ונעשו שלשה ראשים. וכד אנו יתמיא חמאן זיו

הצד השווה שבהם דשמירתן עליו לברכא ית אלהנא דינא דקשומ, דנסיב נפשינ וזעירין וקשישין, ולא כל דכן הוא דלא שבק יתנא, ועטר לו בעטרא קדישא, אב בקדשה, מו"ר גיהו רבא רבנו הקדוש מרן אחינו מלכא, דמי לבר אלהין קדישין, די מעבדוהי יקירין, דלא אינון קראו בפמפי טפי וסבי בפתגמין תריכין:

ואף על גב דאבא אבא תלת הוו, בחד אתחזרו, ובמנה ובהי אתחזרו ואתנהו, ואתעבידו תלת רישין. וכד אנו יתמי חמאן זיו

מקורות וציורים

ז. חגיגה טו: 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא' (מלאכי ב ז), אם דומה הרב למלאך ה', יבקשו תורה מפיו וכו'. ע"כ. ועוד יתכן ע"פ מה שכתב להלן שהיה כנביא וחזה, ובפרשת חוקת כתיב (במדבר כ טז) 'וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים', ופירש רש"י: 'מלאך' זה משה, מכאן שהנביאים קרואים מלאכים, ואומר (דברים ב לו טז) 'ויהיו מלעבים במלאכי האלהים'. לב. כעין הפסוק (דניאל ד לו) 'די קל מעבדוהי קשט' וגו'. לג. 'יקרים וחשובים' (ראה סוכה נב). לד. 'תריכין' הוא לשון הגמרא בגיטין (פה) ושם הוא לשון גירושין, אבל כאן נראה שכוונתו 'ארוכים', דהיינו אריכות דברים, ו'פתגמין תריכין' הוא כמליצה מלשון 'פתגמין תריצין' שהוא תרגום הפסוק (שמות כג ח) 'דברי צדיקים'. לה. אלא כל מעשיו בצינעא לשם שמים. לו. מליצה מלשון הזוהר (ח"ג רצא): אבא אבא תלת הוו חד אתחזרו. לז. מלשון הגמרא בסנהדרין (לט). לח. 'מחזור' הוא לבן ונקי (ראה דניאל ז ט, ורש"י), וכלשון הזוהר (ח"ב ד): תרין סטרין אחרנין אתחזרו וכו'. לט. ע"פ לשון הזוהר (ח"ג רפס): כד איתתקן חיוורא דא בנהירו דא וכו', אתנהו תלת רישין עילאין וכו'. ואתעבידו תלת רישין וכו'. מ. דהיינו על ידו נעשינו שלשתינו ראשים וחשובים. וכעין 'ראשים על העם' (שמות יח כה), 'שלשה ראשים' (שופטים ט מז). מא. ע"פ דברי הגמרא (כתובות קו): כי מ'פטרי רבנן מבי רבה ורב יוסף, הוו

השור כהרי המבעה וכו'. ולשון הגמרא (שם ו) לא ראי זה כראי זה וכו'. ויש להם תולדות רבות כמבואר בגמרא (שם ב-ג), ועוד שם (ד): תני רב אושעיא, שלשה עשר אבות נזיקין וכו', תני רבי חיאיא, עשרים וארבעה אבות נזיקין וכו'. מלשון המשנה (שם ב): הצד השווה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליהן וכו'. כא. מלשון ברכת האבלים (ברכות נד): ברוך דיין האמת. כב. לשון הגמרא ביומא (מב) ובקידושין (סד) ועוד. כג. מלשון המדרש (שהש"ר ז ב, איכ"ר א כג ג לא): בריך אלהון דיהודאין דלא שבקון ולא שבק יתהון, דכתיב (איכה ג לא) 'כי לא יזנח לעולם ה''. כד. ע"פ לשון הזוהר (ח"א צא: ח"ב רה. ועוד). כה. כידוע, כינוי של מרן הוא 'עטרת ראשינו'. כו. כעין מה שדרשו (ב"ר ז א) על יוסף: 'אברך' (בראשית כא מז) אב בחכמה ורך בשנים. ובמגילה (ג) אמרו על משה: 'אבי' 'אבי' 'אבי' (דברים א' ד יח) אב בתורה, אב בחכמה, אב בנביאות. כז. מליצה מלשון הגמרא (ב"ב כב): מר ניהו רבא. כח. מלשון הגמרא בשבת (קיא), שכך נקרא רבי יהודה הנשיא. כט. הלשון 'מרן מלכא' כתב רבינו הקדוש לאנטונינוס שהיה מלך (ב"ר עה ה). ואחינו מלכא הוא כמו המליצה 'אחימלך' שכותב רבינו להלן בסוף דבריו. ולשון 'מלך' הוא משום דרבנן איקרו מלכים (גיטין סב). ל. מלשון הפסוקים בדניאל (ג כה, ד ה) 'דמה לבר אלהין', 'אלהין קדישין', וראה רש"י ואבן עזרא שם. לא. ע"פ דברי הגמרא (מ"ק

יְקָרִיָּה דְמָרָא, מְנַהֵרָא עֵינָיו, וּמְדַלֵּין
רִישֵׁין, וּלְמַאֲרָה דְעֵלְמָא מְקַלְסִין, וְכָל
שָׁפֵן כַּד אֶפְתַּח מְלֹי בְּחֻמְתָּא לְבָנִי
מְתִיבְתָּא, וְכָל שָׁפֵן לְטַפּוּי אֶתָּא לְבָנִי
מִתָּא, כְּלָהוּ מִתְּרַגְּשִׁין וּבְפִמְיָהוּ רַחֲשִׁין.
וּמֵאֵן דְּזָכִי לְמַחְמִי כְּלִי הָאֵי יְקָר דְּמָרָא
דְּאַתְרָה, וְכָל שָׁפֵן הוּא דְּחֻלְקָה וְעֲדָבִיָּה,
הָאֵית טִיבָא וּקְשׁוּט חָבִיב מִן דִּין,
לְאַתְנַחְמָא וּלְאַתְסָאָה בְּהַ מְכָל מְרַעֵין
בִּישִׁין:

וְכַד גְּרָמוּ חוֹבִין, וְאַתָּא תַּעֲלָא מְחַבְלָא
לְחַבְלָא כְּרָמָא וְלָקָה כְּרָפָא בְּהָדִי הוֹצִין,

יְקָרִיָּה דְמָרָא וְכַאֲשֶׁר אֲנַחְנוּ הִיתּוּמִּים הֵינּוּ רֹאִים
אֶת אֹר כְּבוֹדוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ, אַז הָיוּ מְנַהֵרָא עֵינָיו מְאִירוֹת
עֵינָיו, וּמְדַלֵּין רִישֵׁין וְהֵינּוּ מוֹרִימִים רֹאשֵׁינוּ,
וּלְמַאֲרָה דְעֵלְמָא מְקַלְסִין וְלֵאדוֹן הָעוֹלָם הֵינּוּ
מִשְׁבָּחִים, וְכָל שָׁפֵן כַּד אֶפְתַּח מְלֹי בְּחֻמְתָּא לְבָנִי
מְתִיבְתָּא וְכָל שָׁפֵן כַּאֲשֶׁר הָיָה פּוֹתַח בְּדַבְּרֵינוּ וְאוֹמֵר
דְּבָרֵי תוֹרָה וְחֻכְמָה לְבָנִי הִשְׁיבָהּ, וְכָל שָׁפֵן לְטַפּוּי
אֶתָּא לְבָנִי מִתָּא וְכָל שָׁפֵן כַּאֲשֶׁר הָיָה בֹא לְהַטִּיף
מוֹסֵר לְבָנִי הָעִיר, כְּלָהוּ מִתְּרַגְּשִׁין וּבְפִמְיָהוּ רַחֲשִׁין
כּוֹלֵם הָיוּ מִתְּרַגְּשִׁים בִּלְבָבם וּרְוּחַשִׁים בְּפִיהֶם. וּמֵאֵן
דְּזָכִי לְמַחְמִי כְּלִי הָאֵי יְקָר דְּמָרָא דְּאַתְרָה וְכִי שִׁזְכָּה
לְרֹאוֹת אֶת כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה שֶׁל רַבֵּינוּ שֶׁהָיָה הָרֵב
בְּמוֹקְמוֹ, וְכָל שָׁפֵן הוּא דְּחֻלְקָה וְעֲדָבִיָּה וְכָל שָׁפֵן כִּי
שֶׁהָיָה זֶה חֲלָקוֹ וְגוֹרְלוֹ, הָאֵית טִיבָא וּקְשׁוּט חָבִיב מִן
דִּין וְכִי יֵשׁ טוֹב אֲמִיתִי יוֹתֵר חָבִיב מִזֶּה, לְאַתְנַחְמָא
וּלְאַתְסָאָה בְּהַ מְכָל מְרַעֵין בִּישִׁין לְהַתְנַחֵם וּלְהַרְפֵּא
בּוֹ מִכָּל הַמַּחְלּוֹת וְצָרוֹת הָרְעוּת:

וְכַד גְּרָמוּ חוֹבִין וְכַאֲשֶׁר גְּרָמוּ עוֹנוֹתֵינוּ, וְאַתָּא תַּעֲלָא מְחַבְלָא לְחַבְלָא כְּרָמָא וְלָקָה כְּרָפָא בְּהָדִי הוֹצִין

מקורות וציטוטים

דְּהוּא עֵייל רַבֵּי לְבִי מְדַרְשָׁא, הוּא עֵיילִי וִיתְבִּי קְמִיָּהוּ, וּמְנִידִי
בְּרִישִׁיָּהוּ וּמְרַחֲשִׁין שְׁפּוּתֵיהוּ. נה. רֹחֻשִׁים וְאוֹמְרִים שֶׁבַח
לְקַבֵּל, וְכַלְשׁוֹן הַגְּמָרָא (מְגִילָה כו:): תַּפְלְתּוֹ סְדוּרָה בְּפִיו וְרַחוּשֵׁי
מְרַחֲשִׁין שְׁפּוּתֵיהָ. נז. ע"פ לְשׁוֹן הַזּוֹהָר (ח"ג ז. עו"ד).
נח. מְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא (תַּעֲנִית כ"א): יְקָרָא כּוֹלִי הָאֵי. וְלִשְׁוֹן הַזּוֹהָר
(ח"ג קכ"ה): וְיַחְמוֹן לְתַלְמִידֵי חֻכְמִים וְלַעֲמָא קְדִישָׁא בְּכָל הָאֵי
יְקָר. נח. ע"פ לְשׁוֹן הַגְּמָרָא בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת (בִּיצָה טו. עו"ד):
מֵר כִּי אֲתֵרִיָּה וּמֵר כִּי אֲתֵרִיָּה, בְּאַתְרֵיהָ דְּמָרָא וְכִי. וְכֻזְּנָתוֹ שֶׁהָיָה
מֵרָא דְּאַתְרֵיהָ. נט. ע"פ לְשׁוֹן הַגְּמָרָא (בְּכוֹרוֹת יג. עו"ד) בְּתַמְיָה:
לֹא כָל שָׁכֵן הוּא. ס. מְלִשׁוֹן הַזּוֹהָר (ח"א קס"א: קס"ג. עו"ד).
סא. שִׁזְכָּה לְשִׁמּוּעַ מִפִּי דְּבָרֵי תוֹרָה וּמוֹסֵר. סב. טִיבָא
וּקְשׁוּט הוּא תְּרַגּוּם שֶׁל 'חֲסֵד וְאַמֶּת' (בְּרַשִׁית כד כ"ט, כ"ז כ"ט), וְכֵן
הוּא בְּזוֹהָר (ח"א קס"ט. עו"ד). וְכֻזְּנָת רַבֵּינוּ, דְּבָר טוֹב וְאַמִּיתִי.
סג. ע"פ לְשׁוֹן חֲז"ל (ב"ר פ"א, בְּמִדְבָּר י"א, עו"ד): הִישׁ לָךְ וְכִי
יּוֹתֵר מִזֶּה. סד. ע"פ לְשׁוֹן חֲז"ל דְּחֵד (רוֹת ל"ד). סה. הוּא
הַתְּרַגּוּם שֶׁל 'לְהַרְפֵּא' (דְּבָרִים כ"ז, ל"ה). סו. ע"פ הַפְּסוּק
(שְׁמוֹת טו כ"ו) 'כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בַּמִּצְרִים', וְתֵרַגּוּם יּוֹתֵן
'כָּל מְרַעֵין בִּישִׁין' וְכִי, וְכַעֲיֵן זֶה בְּתֵרַגּוּם אֲנֻקְלוֹס שֶׁם (כ"ג כ"ה),
וְכֵן לְשׁוֹן הַזּוֹהָר בְּמִקְוֵמוֹת רַבִּים (ח"א י"א. עו"ד). סז. מְלִשׁוֹן
הַזּוֹהָר (ח"א ר"י ז"ח כ"ח: עו"ד). סח. ע"פ הַפְּסוּק (שְׁהִ'שׁ ב טו)
'שְׁתַּעֲלִים קִטְנִים מַחְבְּלִים כְּרָמִים'. וְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ (שְׁהִ'שׁ ש"ס):
'כְּרָמִים' אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, דְּכָתִיב (שְׁעִיָּה ז') 'כִּי כְרַם ה' צִבְאוֹת
בֵּית יִשְׂרָאֵל'. סט. מְלִשׁוֹן הַמְּלִיצָה הַמּוֹבָאֵת הַגְּמָרָא (ב"ק

פִּיִּישִׁי אַרְבַּע מֵאָה רַבָּנִין, וְקָרוּ לְנַפְשֵׁיהוּ יְתָמִי. כִּי הוּא מִפְּטָרִי
רַבָּנִין מִבֵּי אֲבִי וְכִי, וְקָרוּ נַפְשֵׁיהוּ יְתָמִי דִּיתָמִי. וּבְזוֹהָר חֲדָשׁ
(אִיכָה ג'): אֲנִי יְתָמִין וְכִי. מב. מְלִשׁוֹן הַזּוֹהָר (ח"ג ר"ה): חֲמִי
לִי לִזְיוֹ יְקָרִיָּה וְכִי. וְתִיבֵת 'חֲמָא' נִזְכַּרְתָּ הַרְבֵּה בְּגְמָרָא (קִידוּשִׁין
ל"א), וּבְזוֹהָר שְׁהוּבָא לְהֵל, עוֹד. מג. מְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא (יְבֻמוֹת
ל"ה. עו"ד): אֲנַהֲרִינָהוּ לְעֵינָיו. וּמְלִשׁוֹן הַזּוֹהָר (ח"ג ע"ב. עו"ד):
מְנַהֵרָא אֲנַפְהָא. וְעוֹד שֶׁם (ח"א נ"ב): וְחֲמָאן אֲסַפְקָרִיאן עֵילָאִין
וְאַתְנַהֲרִין עֵינָיו. וְע"פ הַפְּסוּק (תְּהִלִּים י"ט) 'מֵאִירֵת עֵינָיו'.
מד. כְּדִאִיתָא בְּגְמָרָא (עִירובִין י"ג): אֲמַר רַבִּי, הָאֵי דְּמַחְדָּדְנָא
מַחְבְּרָאֵי דְּחֻזִּיתִיָּה לְרַבִּי מֵאִיר מֵאַחֲרֵיהָ, וְאִילוּ חֻזִּיתִיָּה מְקַמִּיָּה
הוּא מַחְדָּדְנָא טַפִּי, דְּכָתִיב (שְׁעִיָּה ל"ו) 'וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת
מוֹרִיךְ'. מוה. מְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא (יְבֻמוֹת כ"ו): דְּלִי רִישִׁיָּה.
מוז. לְשׁוֹן הַמִּדְרַשׁ (ב"ר ל"ז) וְהַזּוֹהָר (ח"ב צ"ז. עו"ד). מוז. מְלִשׁוֹן
הַגְּמָרָא (סוֹכָה מ"ה): וְלָךְ אֲנִי מְקַלְסִין. מח. מְלִשׁוֹן הַזּוֹהָר (ח"ג
רל"ז). מט. ע"פ לְשׁוֹן הַזּוֹהָר (ח"א ז. עו"ד). נ. שֶׁאֵל הִיָּה
מֵאִיר אֶת עֵינָיו יוֹתֵר. נא. מְלִיצָה מְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא (ב"ב צ"ג:
קל"ה. עו"ד): לְטַפּוּי מִלְתָּא קָא אֲתִי. וְשֶׁם הַכּוֹנוּנָה שֶׁבֶּא לְרַבּוֹת
דְּבָר נֹסֶף, אֲבָל כֵּאֵן כּוֹנוֹנָתוֹ שֶׁהָיָה בֹא לְהַטִּיף לְבָנִי הָעִיר
בְּדִרְשָׁה וּמוֹסֵר, וְכַלְשׁוֹן הַפְּסוּק (מִיכָה ב' י"א) 'וְהָיָה מִטִּיף הָעַם
הַזֶּה'. נב. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא בְּמִקְוֵמוֹת רַבִּים (שְׁבֵת כ"ג ב"ב ח. עו"ד).
נג. מְלִשׁוֹן הַזּוֹהָר (ח"א ר"א) וְהַתְּרַגּוּם (שְׁעִיָּה ז' י"ג), וְשֶׁם הַכּוֹנוּנָה
רְעוּשִׁים, וְכֵאֵן יִכּוֹל לְהַתְּפַרֵּשׁ גַּם שְׁהָיוּ שְׁמָחוֹם וּמִתְּרַגְּשִׁים.
נד. מְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא (חִיגָה ג') בַּעֲנֵין שְׁנֵי הָאֵילָמִים: דְּכָל אִימַת

ובא השועל הרשע לחבל בכרם ולקח הכרוב בגלל הקוצים שסביבו, וְחִשְׁכָּאן עֵינֵינוּ וְאִתְּפִירוּ נְהוּרִין וחשכו עינינו ונשרפו המאורות, וְאִתְּפִירוּ עַל גּוּמְרִין מְלֵהֶטֶן ונשפכו עלינו גחלים לוהטות, וְכָל מְלֵי דְנִזְקִין עֲמָא כְּמוֹסִין וְכָל מִינֵי הַצְרוֹת וְהַנְזָקִים נִמְצְאִים עִמּוֹ, אֵהָהּ עַל וִי לֹן דְּמִיתָנוּ אֵהָהּ עַלֵינוּ ואוי לנו שאנו כמו מותים, וְאִתְּפִירוּ עַרְטִילָאִין (בבא) [בְּלָא] כְּסוּיָא בְּרָם בְּעַפְרָא מִתְּפַלְשִׁין ונשארנו ערומים בלא כסות רק בעפר אנו מתגלגלים ומתכסים, בְּדִיל דְּאִתְּמַנַּע מִנֵּי הָהוּא קְדִישָׁא דִּי בְּגַלְל צְלוּתָהּ וְקִדְשָׁתָה אֵנָּה מְסַתְתִּין וּמִתְּרַחֲצִין וכל זה מכיון שנמנע ונסתלק מעמנו אותו האיש הקדוש אשר בזכות תפילתו וקדושתו היינו מסתתרים ובוטחים, אֲרִי זְכוּתָהּ דְּמָרְן אֱלִימָא וְתַקִּיפָא מְרִישָׁא לְסִיפָא שְׁהִירֵי זְכוּתוֹ שֶׁל רִבִּינוּ הִתְנֶה חֲזָקָה וְתַקִּיפָה מִתְחִילָה וְעַד סוֹף, לְקַבֵּל אֱלִפָא וְרִבּוּא דִּי קְדִישָׁא פְּרִישִׁין כִּגְדֵי אֵלֶּף וְרִבּוּא אֲנָשִׁים יְדֵי הַקְדוּשׁוֹת הֵיוּ פְּרוּשׁוֹת לְמַעַלָּה בְּתַפִּילָּה, וְכָעֵן דְּאִתְּנַנּוּ אֲרֻנָּא דְּלוּחֵי סְהִדָּא וְעַתָּה שִׁנְגְנוּ אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁל לִוְחוֹת הָעֵדוּת, צֻחִין כָּל יוֹמָא וְלִית מָאן דִּישְׁגַּח בְּנֵי בְּגִין דְּלִית אֵנָּה כְּאִנְשִׁין, אֱלָא כְּאִינוּן בְּעִירִין וּמְאִיסִין:

וְחִשְׁכָּאן עֵינֵינוּ וְאִתְּפִירוּ נְהוּרִין, וְאִתְּפִירוּ עַל גּוּמְרִין מְלֵהֶטֶן, וְכָל מְלֵי דְנִזְקִין עֲמָא כְּמוֹסִין, אֵהָהּ עַל וִי לֹן דְּמִיתָנוּ, וְאִתְּפִירוּ עַרְטִילָאִין (בבא) [בְּלָא] כְּסוּיָא בְּרָם בְּעַפְרָא מִתְּפַלְשִׁין, בְּדִיל דְּאִתְּמַנַּע מִנֵּי הָהוּא קְדִישָׁא דִּי בְּגַלְל צְלוּתָהּ וְקִדְשָׁתָה אֵנָּה מְסַתְתִּין וּמִתְּרַחֲצִין, אֲרִי זְכוּתָהּ דְּמָרְן אֱלִימָא וְתַקִּיפָא מְרִישָׁא לְסִיפָא, לְקַבֵּל אֱלִפָא וְרִבּוּא יְדֵי קְדִישָׁא פְּרִישִׁין, וְכָעֵן דְּאִתְּנַנּוּ אֲרֻנָּא דְּלוּחֵי סְהִדָּא, צֻחִין כָּל יוֹמָא וְלִית מָאן דִּישְׁגַּח בְּנֵי בְּגִין דְּלִית אֵנָּה כְּאִנְשִׁין, אֱלָא כְּאִינוּן בְּעִירִין וּמְאִיסִין:

מקורות וצינים

יְרֵמְיָה כה לז, וכלשון הפסוק (שם 1 כו) 'והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך'. וראה עוד בגיטין (נח). **א.** כלשון הזהרה (ח"ב רג. ועוד). **ב.** ע"פ לשון הזהרה (ח"א כב. ועוד): ההוא רוחא קדישא, וכדל'. **ג.** ע"פ לשון הזהרה (ח"ב קמג): אינון צדיקייא דאינון מתרחצין ביה בעובדין דילהון. **ד.** מלשון הגמרא (ע"ז ה): אלימא זכויות. **ה.** מלשון הפסוק בדניאל (ה א). **ו.** פרישת ידים היא בתפילה (ראה זוהר ח"ב סז). **ז.** ע"פ הא דאיתא ביומא (גז): רבי יהודה אומר, ארון במקומו נגנו, שנאמר (מלכים א' ח ח) 'ויראו ראשי הבדים מן הקודש וגו' ויהיו שם עד היום הזה'. וע"פ מה שאמרו בכתובות (קד) על פטירת רבינו הקדוש: נשבה ארון הקודש. וכן כתב להלן: דאתמסר ארונא קדישא. **ח.** דהיינו שרבינו נפטר מעמנו. **ט.** מלשון הגמרא בברכות (כ): אן קא מצערין נפשין ומצווח קא צווחין ולית דמשגח בן. וכעין זה לשון הזהרה (ח"א רכה. ח"ב נח). **צ.** שאין תפילתנו מתקבלת. **צא.** ע"פ דברי הגמרא (שבת קיב): אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים. **צב.** ע"פ לשון הזהרה (ח"א כג): בעירי מסאבי.

צב. דאמרי אינשי, בהדי הוצא לקי כרבא. כלומר כשבא לעקור קוץ הגדל אצל הכרוב פעמים שנעקר הכרוב עמו ונמצא לוקה בשבילו (רש"י). **ע.** דהיינו לקה הצדיק ונלקח מעמנו בעוונות הדור (שבת לג). **עא.** ע"פ לשון הזהרה (ח"ג רעב): חשכאן נהורין, וע"פ הפסוק (איכה ה יז) 'חשכו עינינו'. **עב.** מלשון הזהרה (ח"ג רנט): 'גחלים אתה חותה על ראשו' (משלי כה כב) וכו', גומרין מלהטן. **עג.** מליצה מלשון הגמרא (ביק ל): מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מלי דנזיקין. **עד.** מליצה ע"פ לשון הפסוק (דברים לב לד) 'הלא הוא כמוס עמדי'. **עה.** לשון הפסוק ביהושע (ז ז) ובמלכים ב' (ג י, ו ה, טו) ועוד. והיא אנהל ויללה של צער ודאגה על העתיד מה יהא, ראה ברש"י (שופטים ו כב. יחזקאל ד יד, יואל א טו) ובשאר המפרשים. **עו.** לשון הגמרא בברכות (לא). ושם הכוונה שאנו הולכים למות (ראה מהרש"א). אבל כאן נראה כוונתו, שאנו כמו מותים. **עז.** תרגום של 'ערומים' (בראשית ב כה). **עח.** כלשון המדרש (איכ"ר פתיחתא כד): בלא לבושא ובלא כסו. **עט.** ע"פ הפסוק (מיכה א י) 'עפר התפלשי'. דהיינו התגלגלי והתכסי בעפר (רש"י רד"ק ומלבי"ם שם, ומצודות יחזקאל כו ל). וכומו 'והתפלשי באפר' (יְרֵמְיָה ו כו), כי גם 'אפר' נקרא 'עפר' (רד"ק מיכה שם). **פ.** דרך אבילות (שם, ומצודות

וְכָל דָּא אִיפְקֹד בְּמִרְאָא אִיפְמָא וְכָל זֶה פֶּקֶד אוֹתֵנוּ וְבֹא
עֲלֵינוּ בְּמִרְאָא שְׁחֹרָה, בְּשִׁבְעִין תְּמִירִים וּבְמִמָּה (צִעֲדִים)
[צִעֲרִים], בְּאִינוֹן אִמְרִיא דְּסִגְנוֹן
בְּרִישָׁא דְּמַלְיִין חֲצִין, וְאַתְיָא
עֹקֵא עֹקֵא, בּוֹכָא וּמְבַכָּא,
וְלֹא חִים בְּהֶסְפָּדָא דְּרַב חֲסִידָא,
וְלִסְלִסְל בְּצִעֲרִין דְּאַבְק רַבִּית
דְּאַבְק מִיבָק, וְתִנֵּן הָתֵם וְהִינוּ
בְּהַ פֶּשֶׁק אֲדָם עַל חֲרָצִין,
וְאַרְכָּבָתוֹ דָּא לְדָא נֶקְשִׁין, אַחֲרִי
רַגְשִׁין בְּאַנְהָרָה, יוֹמָא דְּמַפְגְּרִי,
דְּאַתְתִּקְפוֹ אוֹרִי וְשִׁבְרִי

וְכָל דָּא אִיפְקֹד בְּמִרְאָא אִיפְמָא וְכָל זֶה פֶּקֶד אוֹתֵנוּ וְבֹא
עֲלֵינוּ בְּמִרְאָא שְׁחֹרָה, בְּשִׁבְעִין תְּמִירִים וּבְמִמָּה (צִעֲדִים)
[צִעֲרִים] בְּשִׁבְעִים מִינֵי מִרְיֹת וּמִמָּה מִינֵי צֶעַר, בְּאִינוֹן
אִמְרִיא דְּסִגְנוֹן בְּרִישָׁא דְּמַלְיִין חֲצִין כְּמוֹ אוֹתָם כְּבָשִׁים
שֶׁהוֹלְכִים בְּרֹאשׁ הָעֵדֶר שֶׁהֵם מְלֹאֹת חֲצִים, וְאַתְיָא
עֹקֵא עֹקֵא, בּוֹכָא וּמְבַכָּא, וּבְצֶעַר הַגְּדוֹל הַזֶּה שֶׁבֹא
עֲלֵינוּ צָרִיכִים כּוֹלְנוּ לִבְכוֹת וּלְבָכוֹת אַחֲרֵיהֶם, וְלֹא חִים
בְּהֶסְפָּדָא דְּרַב חֲסִידָא וְלִהְתַּאמֵּן בְּהֶסְפָּדוֹ שֶׁל רַבִּינוּ
הַחֲסִיד שֶׁיִּתְחַמְמוּ וְיִכְמְרוּ רַחֲמֵי הָעוֹמְדִים וְיִבְכוּ, וְלִסְלִסְל
בְּצִעֲרִין דְּאַבְק רַבִּית דְּאַבְק מִיבָק וְלִהְרֹבוֹת לְקוֹנוֹ
בְּדַבְרֵיהֶם עַל רֹב הַצֶּעַר שֶׁדָּבַק בָּנוּ וְתִנֵּן הָתֵם וְהִינוּ בְּהַ
וְשֶׁנִּכְפַּל עֲלֵינוּ וְהִינוּ שְׂקוּעִים בּוֹ בְּשֶׁק אֲדָם עַל חֲרָצִין
בְּשֶׁק חֲגוּר עַל מִתְנִינוּ, וְאַרְכָּבָתוֹ דָּא לְדָא נֶקְשִׁין וְכִרְכִּינוּ
רוֹעֵדוֹת וּמִקִּישוֹת וְדוֹפְקוֹת זֶה לָזֶה, אַחֲרֵי רַגְשִׁין בְּאַנְהָרָה אַחֲרֵי
שֶׁהִרְגֵּשְׁנוּ בַּחֲסִירוֹן מִאוּרֵינוּ, יוֹמָא דְּמַפְגְּרִי יוֹם שֶׁתִּשָּׁשׁ
כּוֹחֵנוּ, דְּאַתְתִּקְפוֹ אוֹרִי וְשִׁבְרִי שֶׁנִּתְחַזְקוּ בּוֹ הַקְּלָלוֹת

מקורות וצינונים

בוקא ומבוקה'. קא. לשון הגמרא בשבת (קנג). והביאור
ע"פ רש"י. קב. מליצה מלשון האמורא רב חסדא, וע"פ
הגמרא בגיטין (ז): חסדא שמך וחסדאין מילך. קג. מליצה
ע"פ לשון הגמרא (מיר ג, ועוד) מסלסל בשערו. וכוונתו כמו
אדם שמסלסל בקולו ומקונן. קד. מליצה מלשון איסור
אבק ריבית (ב"מ סא: סז). ויתכן שכוונתו לרמזו שנבכה הרבה.
קה. מליצה מלשון הגמרא במנחות (מב): והוא לשון קשר,
וכוונתו שאנו דבוקים בצערינו, כמו 'דאביק בה' (ע"י ז).
קו. מליצה מלשון הגמרא במקומות רבים (ברכות יא: שבת ב
ועוד), והיינו 'שינוי שם', וכאן כוונתו שנכפל עלינו הצער.
קז. מליצה מלשון הגמרא (שבת ז: תנן וכו') והיינו בה, דהיינו
והקשינו על משנה זו, וכוונתו בלשון 'הוינון' שהיינו שקועים
בצער זה. קח. מליצה מלשון הפסוק (תהלים מב ה) 'כי
אעבור בסך אדם' וגו'. קט. חרצין הוא תרגום של 'מתניים'
(שמות כח מב). וע"פ הפסוק (בראשית לו לז) 'וישם שק במתניו',
ועוד. קי. מלשון הפסוק (דניאל ח ז) 'וארכובתיה דא לדא
נקשין', והביאור ע"פ רש"י ומצודות. קיא. מלשון הגמרא
(שם קטז): יומא דמפגרי ביה רבנן. וביארו התוס': תשש כוחם
והיו מתחלשין ולא יכלו למיגרס, כדכתיב (שמואל א' ל ז) 'וירדוף
דוד הוא וארבע מאות איש ויעמדו מאתים איש אשר
פגרו מעבור את נחל הבשור'. קיב. לשון הזהר במקומות
רבים (ח"א קמ: קעח: ועוד). קיג. לשון קללה. ועוד יתכן
שכוונתו לומר שהתחזקו המספידים, ומלשון הפסוק (איוב ג ח)
'קבואו אוררי יום', ופירש המצודות: הספדים המאריים
בהספדם את יום מיתת המת אשר יספדוהו, ומוכנים המה
לעורר אבלות ולימדו לשונם לארר ולקלל [-את אותו היום].
קיד. מלשון הגמרא ביומא (כח) ובגיטין (סס) ובע"ז (יב), והוא

צג. מליצה מלשון הגמרא (שם פז): 'כאשר צון' (דברים ה יא)
במרה, מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד, ומר
סבר אתחומין נמי איפקוד. ויתכן שכוונת רבינו מלשון פקידת
עונש, כמו 'ופקדתי עליהם חטאתם' (שמות לב לד). צד. ע"פ
לשון הזהר (ח"ג רלד): מרה אוקמא. צה. מליצה מלשון
הפסוק (במדבר לג ט) 'ויסעו ממרה ויבואו אלימה ובאלים וגו'
ושבעים תמרים, ותמר הוא לשון מרירות, כדאיתא בירושלמי
(מגילה פ"ג ה"ב): תמר תמרודים בתמרודיה היא עומדת. ויתכן
שצ"ל 'בשבעים תמרים', דהיינו שהשביענו במרירות, וע"פ
הפסוק באיכה (ג טו) 'השביעני במרורים'. צו. מליצה מלשון
'מאה שערים' (בראשית כו יב). צז. מליצה ע"פ לשון הגמרא
בשבת (עז): בענין עדר שיש בו עיזים וכבשים: עיזי מסגן
ברישא והדר אימרי [-עיזים הולכות בראש העדר ואחריהן
הכבשים], וכאן ממשיל לכבשים ההולכות בראש עדר שכולו
כבשים. צח. כי כיון שהולכים בראש, אז החיצים שיורים
לעבר כולם פוגעים בהם תחילה. ואולי כוונתו לרמז
שהצדיקים ההולכים בראש העם נענשים משום חטאי העם,
כדאיתא בשבת (לג): צדיקים נתפסים על הדור. וכמו שכתב
לעיל: ולקה כרבה בהדי חציין. צט. מליצה ע"פ לשון
הגמרא (זבחים יח. ועוד): אתיא חוקה חוקה. וע"פ לשון
הירושלמי (מ"ק פ"ג ה"א): אתא עקא על טבריא, ו'עקא' הוא
לשון צרה וצוקה. ויתכן שכוונתו לרמז שצריך לבכות בצער
זה, כמו שצריך לבכות בצער החורבן, שהרי שקולה מיתתן
של צדיקים כשריפת בית אלהינו (ר"ה יח). ק. ע"פ לשון
המדרש (אי"ר א כג) על הפסוק (איכה א ב) 'בכו תבכה בלילה':
בוכה ומבכה אחרים עמה, בוכה ומבכה הקב"ה עמה וכו', בוכה
ומבכה כנסת ישראל עמה וכו'. וכעין לשון הפסוק (נחום ב יא)

והשברים, דאָתמסר אַרונא קדישא, שנמסר בו ארון הקודש, בִּידָא דְדָבָא קְדִישָׁא בִּידֵי דּוֹב חֲלָשׁ, עֲבָדָא דְגָדָא בִּישָׁא עֲבַד שְׂמֻזְלוּ רַע, טְפִישָׁא דְטְפִישִׁין טִיפֵשׁ שְׂבִטִפְשִׁים, עַל דָּא וְדָא קָא בְּכִנְיָא עַל זֶה וְדָא רָאוּי לְבִכּוּת, דְּלֹא לְמִיָּהֵב מִשְׁתּוּקָא בְּתָרִין עֵינִין וְלֹא לְתַת שְׁתִּיקָה וּמְנוּחָה לְשַׁתִּי עֵינֵינוּ, לְאַסְחָאָה עֲרִשִׁין בְּדַמְעִין סְגִיָּאִין לְרַחוּץ מִיִּטּוּתֵינוּ בְּדַמְעוֹת רַבּוֹת, וְלַעֲרָבָא בְּכִסָּא דְהֶרְסֵנָּא דְשִׁתִּין וְלַעֲאֵן וּבְמִכְלָא דְאַרִיסְטוֹתוֹן וּמְגִיסִין וְלַעֲרַב אֶת דַּמְעוֹתֵינוּ בְּכּוֹס הַמִּשְׁקָה שֶׁאֵנוּ שׁוֹתִים וְבוֹלְעִים וּבְמֹאכֵל סְעוּדָתֵנוּ וְקַעְרוֹתֵינוּ, וְכָלִי הָאֵי לֹא מְסַפִּיקֵנוּ וְכָלִי זֶה לֹא עֲשִׂינוּ מִסְפִּיק, אֵי בְּבַת אַחַת אֵי בְּזֶה אַחֵר זֶה בֵּין אִם נַעֲשֶׂה הַכֹּל בִּיחָד וּבֵין אִם נַעֲשֶׂה אֶת כּוֹלָם זֶה אַחֵר זֶה, עַל דְּאַרְכָּסוֹן מְרַבְּנוּ הָאֵי גְּאוֹןֵי עַל שֶׁאֵבַד מֵאִיתֵנוּ רַבִּינוּ הַגָּאוֹן, דְּדָמִי לְנִבְיָא וְחוּזָה דְאַפִּיק נִיצוּצֵין שֶׁהִיא דוֹמָה לְנִבְיָא וְחוּזָה, שְׂמוּצִיא מִפּוֹי נִיצוּצוֹת שֶׁל אִשׁ:

דְּאֶתְמַסֵּר אַרונָא קְדִישָׁא, בִּידָא דְדָבָא חֲלָשָׁא, עֲבָדָא דְגָדָא בִּישָׁא, טְפִישָׁא דְטְפִישִׁין, עַל דָּא וְדָא קָא בְּכִנְיָא, דְּלֹא לְמִיָּהֵב מִשְׁתּוּקָא בְּתָרִין עֵינִין, לְאַסְחָאָה עֲרִשִׁין בְּדַמְעִין סְגִיָּאִין, וְלַעֲרָבָא בְּכִסָּא דְהֶרְסֵנָּא דְשִׁתִּין וְלַעֲאֵן וּבְמִכְלָא דְאַרִיסְטוֹתוֹן וּמְגִיסִין, וְכָלִי הָאֵי לֹא מְסַפִּיקֵנוּ, אֵי בְּבַת אַחַת אֵי בְּזֶה אַחֵר זֶה, עַל דְּאַרְכָּסוֹן מְרַבְּנוּ הָאֵי גְּאוֹן, דְּדָמִי לְנִבְיָא וְחוּזָה דְאַפִּיק נִיצוּצֵין:

וּבְתֵר דְנַעֲלָה הָעֵנָּה וְאַחֵר שְׁנַעֲלָה הָעֵנָּה, וְחִסֵּר עֵינֵין־י

וּבְתֵר דְנַעֲלָה הָעֵנָּה, וְחִסֵּר עֵינֵין,

מקורות וציונים

קכא. מליצה מלשון המאכל 'כסא דהרסנא' המוזכר בגמרא (שבת קח. קיח: פסחים קיב: ועוד). **קכו.** ע"פ לשון המדרש (ויק"ר כח ב. קה"ר א ג): עבד אריסטון וצווח ליה, כיון דעלון אורחין יתבין למיגס, כיון דהוה מגיסא עליל וכו'. ומבואר שם שאריסטון הוא סעודה [ובירושלמי (ברכות פ"ד ה"א) מבואר שהוא סעודה גדולה], ומגיסא הוא לשון מאכל. וביאר שם המהר"ו, שהמאכל נקרא כן על שם הקערות שנקראות מגיסא (תרגום במדבר ז יא). **קכז.** על דרך הפסוק בתהלים (קכ ז) 'שִׁקְוִי בִבְכִי מִסִּכְתִּי', ופירש במצודות: כי בעת השתיה יפול בכוס דמעות עיני והרי הוא מזוג בדמעות הבכי. **קכח.** ע"פ לשון הגמרא (גיטין פח. ע"ז כד. ועוד): כולי האי לא חיישינן. ולשון רש"י בכמה מקומות (גיטין כט. ועוד) 'לא מספקינן' מלשון ספק, וכאן כוונתו שאין זה מספיק. **קכט.** לשון הגמרא בפסחים (סד: ועוד). **קל.** אירכס הוא לשון אבידה (עירובין לט. כתובות נז. ועוד). וע"פ הפסוק (ישעיה נז א) 'הַצִּדִּיק אֲבָד' וגו'. **קלא.** מליצה ע"פ שמו של רבינו האי גאון, וכוונתו לומר אותו גאון. **קלב.** ע"פ לשון הזהר (ח"ב רנ"ג רנ"ד ז"ח ב. ועוד). וע"פ דברי הגמרא (חולין קל"ז): ונפקי זיקוקין דינור מפומיה דרב וכו'. וביאר רש"י: שהיו נושאים ונותנים בהלכה. וכתב המהרש"א: הוא משל על התורה דמרתחא באדם (תענית ד) כמו שנאמר (ירמיה כג כט) 'כִּי הִנֵּה דְבַרִי כַּאשׁ' וגו'. **קלג.** מלשון הפסוק בפרשת בהעלותך (במדבר י יא). **קלד.** שעלה עט"ר בסערה השמימה, ויתכן שהטעם שהמשילו לענן הוא מכיון שבענן היתה השראת השכינה (שמות טז י. ויקרא טז ב. ועוד). **קלה.** מליצה מלשון

תרגום של 'סנורים' (בראשית יט יא) דהיינו עיוורון (רש"י יומא וע"ז שם), ונראה כוונת רבינו מליצה ומלשון שברים. ואם כוונתו לספדנים ר"ל שהם משברים את לב השומעים. **קטו.** מלשון הזהר (ח"ב כה): ארונא קדישא דאתעשק גו פלישתים וכו'. וכעין הא דאמרנו בכתובות (קד) על פטירת רבינו הקדוש: נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש. **קטז.** ע"פ דברי המדרש (איכ"ר ג ז): 'דוב אורב הוא ל' (איכ"ר ג ז) זה נבוכדנצר וכו'. וגם כאן כוונת רבינו לצורך הרשע שמרן עט"ר נמסר בידיו. **קח.** כעין נוסח על הניסים: מסרת גיבורים ביד חלשים וכו'. ויתכן שכונתו, שאותו הצורך לא היה מלך גדול וחזק, אלא רק ראש המורדים הערביים שהצליח לכבוש את מחוז תאפיללת, וכל הזמן היו נהרגים רבים מחייליו בקרבות, ואת זעמו כילה ביהודים. **קיח.** כמו נבוכדנצר שגם הוא נקרא עבד (ירמיה מג י. סנהדרין קה). **קיט.** 'גד' (בראשית ל יא) הוא מזל (רש"י), וביש גדא (סנהדרין שם) הוא מזל רע (רש"י). **קכ.** ע"פ לשון הגמרא (יומא נז): טפשא דטפשא. **קכא.** מלשון הגמרא (ברכות ה): להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא, אמר ליה, על דא ודאי קא בכית. והביאור ע"פ רש"י. **קכב.** מליצה מלשון הגמרא (מגילה יח): מילה בסלע, משתוקא בתרין. **קכג.** כעין הפסוק (איכה ב יח) 'הוֹרִידִי כִנְחָל דַּמְעָה יוֹמָם וּלְיָלָה אֶל תַּתְּנִי פּוּגַת לֶךְ אֶל תִּידוּם בַּת עֵינַיִךְ'. **קכד.** ע"פ הפסוק (תהלים י ז) 'אֲשַׁחֲהָ בְּכָל לַיְלָה מִיִּטְיָה בְּדַמְעוֹתַי עֵרֶסִי אֲמַסֶּה'. ולאסחאה' הוא תרגום של 'לרחוק' (בראשית כד לב), וכן פירשו האבן עזרא והרד"ק את הפסוק בתהלים, ש'אשחה' הוא תרגום של ארחץ.

לולא דמסתפינא אָנן פּוֹעֲלִי
דיבבא ויללא אָנן, בחלילין וקינן
לילן ויומינן, דהיכדין אתנשי מִנָּן,
דלית דין בארש נשיה, אלא
בפרק המפקיד פקידה כפולה,
ופקדת משמרת, על גלת
הפותרת, חד מפעלי תריסין:

וכל הני אמר'א דשפוטות, דבני
רעתן, דבהו סלקן ונחתן, דוקא על
נפשטן, דמלן כובין ודרדין,
חטאין מרירין, דמה נעני אָנן אזובי
קיר, אחורי ארי, רב המאירי,

ונחסרו עינינו, לולא דמסתפינא אָנן פּוֹעֲלִי דיבבא
ויללא אָנן, לולא שאנו מופחדים היינו כפועלים
שתפקידם ליבב וליילל כל הזמן, בחלילין וקינן לילן
ויומינן בחלילים וקינוט לילות וימים, דהיכדין אָנן אתנשי
מִנָּן כי כיצד ישכח מאיתנו, דלית דין בארש נשיה, אלא
בפרק המפקיד פקידה כפולה, ופקדת משמרת
שאין הוא בכלל שכחה אלא ישאר בזכרונינו תמיד בזכרון
כפול שישמור עמנו תמיד, על גלת הפותרת על ראשינו,
חד מפעלי תריסין אחד מהחכמים הלוחמים מלחמתה
של תורה ומהצדיקים המגינים על הדור:

וכל הני אמר'א דשפוטות, דבני רעתן, וכל אלו אמרי
שפוטות על הרעות שפקדונו, דבהו סלקן ונחתן שבהם
עלינו וירדנו בדברינו ובהם אנו עסוקים, כל זה הוא דוקא
על נפשטן דוקא על נפשינו, דמלן כובין ודרדין,
חטאין מרירין, שאנו מלאים קוצים ודרדרים וחטאים
מורים, דמה נעני אָנן אזובי קיר כי מה נענה אנחנו
איזובי הקיר, אחורי ארי, רב המאירי, אחרי רבינו שהיה

מקורות וצינונים

שרה' זכר וכו'. קמח. לשון הפסוק בפרשת במדבר (ג לו),
וכעין 'ואביו שמר את הדבר' (בראשית לו יא). קמח. מלשון
הפסוק (מלכים א' ז מא) 'גולות הכותרות'. קמח. מלשון
הגמרא בברכות (כז:). ופירש שם רש"י: חכמים המנצחים זה
את זה בהלכה. ובבכורות (לז:). פירש: בעלי תריסין, מגינים,
תלמידי חכמים הנלחמים במלחמה של תורה. ובתוס' הרא"ש
(ברכות שם) כתב: תלמידי חכמים המגינים על הדור. וכעין זה
פירש בערוך. שהרי תריסין הוא מגן (שבת סג:). קמח. מליצה
מלשון הגמרא (בכורות לה:). אימרא בשפוטותיה. ושם הכוונה
למזם בשפתי הכבש. ועוד יתכן שהוא מלשון האימרא
שתופרים בשפת הבגד (שבת קה: קלד: ורש"י שם ובתענית יא:).
קמח. מליצה ע"פ לשון הגמרא (כתובות עז: נדה יז:). בנים בעלי
ראתן. קמח. כלשון הזוהר (ח"ג רצט:). וע"פ לשון הגמרא
(פסחים פז:). בהא נחתין ובהא סלקין. קמח. כלשון התרגום
יונתן (במדבר לא ג:). למכפרא על נפשטן. קמח. מלשון הזוהר
(ח"א קנט:). נטל כובין ודרדין וכו'. ומלשון הפסוק (בראשית ג
יח) 'וקץ ודרדר תצמיח לך', ותרגום 'וקץ' הוא 'וכובין'. וכוונתו
כעין הפסוק (משלי כד לא) 'הנהגה עלה כולו קמשונים כסו פניו
חרולים', וראה עוד במלבי"ם (שם יב יא, ישעיה כח כד).
קמח. וכעין זה בתרגום יונתן (ויקרא כו כט:). ומה מרירין אינן
חטייא. קמח. מלשון הגמרא (ברכות לא:). אָנן מה נעני בתוך.
קמח. מלשון הגמרא (כו"ק כה:). אם בארזים נפלה שלהבת מה
יעשו איזובי קיר. קמח. מליצה מלשון הגמרא (ברכות סא.
עירובין יח:). אחורי ארי ולא אחורי אשה. קמח. כעין דברי
הגמרא (עירובין יג:). למה נקרא שמו רבי מאיר, שהוא מאיר

'חצר עיני' (במדבר לד ט). קמח. שהרי רבנן נקראים 'עיני
העדה' (במדבר טו כד, ב"ב ד:). וראה עוד ברש"י ובספרי על
הפסוק (שם י לא) 'והיית לנו לעינים'. קמח. מלשון הגמרא
במועד קטן (יז: כד:). ועוד. קמח. ע"פ לשון הזוהר (ח"א:).
מאיריהו דיבבא ויללא. ויבבא זהו גניחה, כגון חולה שגונה
מליבו גניחות ארוכות, ויללה זהו בכי, כאדם הבוכה ומקונן
בקולות קצרים וסמוכים (ראה לג: ורש"י שם). קמח. מליצה
מלשון הגמרא בעירובין (סה:). אָנן פועלי דיממא אָנן.
קמח. ע"פ המשנה (כתובות כו:). אפילו עני שבישראל לא יפחות
משני חלילין ומקוננת. ומשום שדרכם היה להספיד בחלילין
(שבת קנא. ועוד). קמח. ע"פ הגמרא במו"ק (כה:). פתח עליה
ההוא ספדנא וכו', נשים לילות כימים וכו'. וכתב רש"י:
בהספד. וכעין הפסוקים (ירמיה ח כג, תהלים מב ד, איכה ב יח),
המדברים בענין הבכי יומם ולילה. קמח. לשון המדרש (ב"ר
ק ז), ותרגום יונתן (בראשית כו ט, ועוד). קמח. מלשון הזוהר
(ח"ג קסג. ועוד). ואתנשי הוא לשון שכחה, כמו 'מנשה כי נשני
אלהים' וגו' (בראשית כא נא) ועוד. קמח. מליצה מלשון
הפסוק (תהלים פח יג) 'בארץ נשיה', ו'ארש' הוא לשון דיבור,
כמו 'ארשת שפתי' (תהלים כא ג). קמח. מליצה ע"פ שמו
של פרק המפקיד (ב"מ ג"ג), והוא לשון זכרון, כמו 'פקוד
פקדתי' (שמות ג טז) שתרגומו 'מדכר דכירנא'. קמח. מלשון
המדרש (שמו"ר ג ח:). 'פקוד פקדתי' וכו', פקידה כפולה. וכתב
הרמב"ן (בראשית כא א:). אין 'פקידה' אלא לשון זכירה והשגחה
על הנפקד, כגון 'פקוד יפקוד אלהים אתכם' (שם ג כה), 'פקוד
פקדתי אתכם ואת העשוי לכם' וכו', אף כאן 'וה' פקד את

גבור כאריה במעשיו ומאיר בחכמתו, ומה תהי עלושי גסי חמר קלי הדעת^{קס} ומה יהא עלינו שאנו גסי החומר וקלי הדעת, קלה כחמור^{אס} דמחו יאתה בפלסין^{קס} שאנו קלים בדעתינו כחמור שאין בו דעת ומכים אותו במוקל כדי שיבין, ולא ידעתי לאבחנא^{אס} אלאוין ועשיין^{קס} ואין אנו יודעים מדעתנו להבחין בין דבר שאסור לעשותו לבין מה שצריך לעשות:

ברם^{קס} ההוא זכאה^{קס} אבל אותו הצדיק, שהוא ארי דבי עלאה^{קס} אריה גדול ועליון, הוא אסתלק ואתעטר בההוא עטרא קדישא^{קס} דעשרה כתרין^{קס} עלה ונתעטר באותה עטרה קדושה של עשרה הרוגי מלכות^{קס}, דתברו קלפין^{קס} והתירו קשרין^{קס} דאמריעין^{קס} ואקצירין^{קס} ששברו את הקליפות והתירו קשרי הטומאה של הקליפות המריעות לישראל, וסתמו פמא דאינון קדלי דחזירין^{קס} זעירין וקשישין וסתמו את פיות אותם החזירים [-הקליפות] הקטנים והגדולים, ומריש הוי חטפין מתותא^{קס} דאית בגויהו^{קס} דמנה חיותיהו^{קס} ובתחילה היו הקליפות חוטפות ניצוצות מן הקדושה כיון שכל חיותם היא מניצוצות הללו הנמצאות בתוכם, עד דאסתלקו^{קס} קדישי עליון^{קס} ומנת מלכא עלאה^{קס} בידיהו עד שנסתלקו ועלו אותם קדושי עליון וחלקי הקדושה של

ומה תהי עלן גסי חמר קלי הדעת, קלה כחמור^{אס} דמחו יאתה בפלסין, ולא ידעתי לאבחנא אלאוין ועשיין:

ברם ההוא זכאה, ארי דבי עלאה, אסתלק ואתעטר בההוא עטרא קדישא דעשרה כתרין, דתברו קלפין והתירו קשרי דאמריעין ואקצירין, וסתמו פמא דאינון קדלי דחזירין, זעירין וקשישין, ומריש הוי חטפין מתותא דאית בגויהו דמנה חיותיהו, עד דאסתלקו קדישי עליון ומנת מלכא עלאה בידיהו,

מקורות וציונים

לט פ"א), וראה להלן. **קעב**. מלשון הזוהר (ח"ג רנט: ועוד). **קעג**. כעין הקשרים בכוחות הטומאה המבוארים בזוהר (ח"ב לו: ועוד). **קעד**. מליצה מלשון הגמרא (ר"ה טז. נדרים כט:). כמאן מצלין האידנא אקצירי ואמריעין וכו'. ושם הכוונה שקצירי היינו חולים, ומריעין אלו תשושי כח. **קעה**. מלשון הגמרא (מגילה יג. חולין יז): שהאכילה קדלי דחזירי, והיינו חתיכות בשר חזיר. **קעי**. מלשון הגמרא (חולין קלג): מריש הוה חטיפנא מתנתא וכו'. ויתכן שגם כאן הגירסא הנכונה היא 'מתנתא', שהם חוטפים את חלקם. אמנם יתכן גם לגרוס 'מתותא' דהיינו מתחיתה, שהקליפות נמצאות מתחת עולם האצילות ומשם הם יונקים מהקדושה (עץ חיים שער לט פ"א). **קעה**. מלשון הזוהר (ח"א קכ. ועוד). **קעה**. מלשון הגמרא שם (עה), וע"פ דברי האר"י ז"ל המובאים להלן. **קעט**. מלשון הזוהר (ח"ב י): בזימנא דרבי עקיבא וחבריו אסתלקו מעלמא וכו'. ושם הוא מלשון הסתלקות. וכוונת רבינו גם מלשון עליה, כמו (ברכות יח): סליק למתיבתא דרקיעא, וכן (שם נ. ועוד): בהדי דקא סליק. **קפ**. מלשון הפסוק (דניאל ז יח) 'קדישי עליון'. **קפא**. מלשון הגמרא (ב"ק קיג): מנתא דמלכא. ו'מלכא עלאה' הוא לשון הזוהר במקומות רבים. וכאן כוונתו לניצוצות שעולים אל המלכות בסוד מ"ן, כמבואר דלהלן.

עיני חכמים בהלכה וכו'. **קס**. מלשון הגמרא (חגיגה ט: ה): מה תהוי עלן. ובזוהר (ח"ב קל): מה תהא עלן. **קסא**. מלשון הספרי (בהעלותך שלח קז): קלי הדעת וההדיוטות וכו'. ומלשון הגמרא (שבת לג. קידושין פ): נשים דעתן קלה. **קסב**. מליצה מלשון המשנה (אבות פ"ב מ"א, פ"ד מ"ב): הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה. וע"פ דברי הגמרא (שבת קיב): אם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים וכו'. **קסג**. מלשון הגמרא (חגיגה טו. ב"מ פה): מחיוהו שיתין פולסי דנורא. ופירש רש"י (שם ושם): מכת מקל, חבטת מלקות. **קסד**. ע"פ לשון הזוהר (ח"ג קנט. ועוד). **קסה**. מליצה מלשון איסורי לאוין ומצוות עשין. **קסו**. לשון הפסוק בדניאל (ב כח, ד יב) ובעזרא (ה יא). **קסז**. מלשון הזוהר (ח"א קעט: קפא. ועוד). **קסת**. מליצה מלשון הגמרא (חולין נט): אריא דבי עילאי. שהוא אריה גדול וחזק מן היער הנקרא 'בי עילאי' (רש"י), וכבר נזכרה מליצה זו בדברי הראשונים (שו"ת הרשב"א ח"ה סי' קכ, ועוד), וכעין זה כתב רבינו לעיל בתחילת דבריו: בהורמנות רבנן דבי עילאי. **קסט**. מלשון הזוהר (ח"ג קלב: ח"א צא: קנב. ח"ב רה. ועוד): סליק ואתעטר בעטרא קדישא וכו'. **קע**. מלשון הזוהר (ח"ב יח): עשרה כתרין מלכא. ושם הכוונה לעשר ספירות. **קעא**. שנהרג על קידוש ה' כמותם, ובזמן שנהרגו נחשב גופם כקרנן לפני ה' ופעלו בזה תיקון עליון ומופלא (עץ חיים שער

כַּאֲשֶׁר מִפְּרִשׁ יוֹצֵא בְּדִבְרֵי הַקְדוּשׁ
הָאֲרִ"י ז"ל (עץ חיים שער לט
פ"א), וּבְהִדֵּי כְּבִשִּׁי דְּרַחֲמָנָא לְמָה
לָן אָנֹן קְלִישִׁין, וְאֵגֵב אוֹרְחִין
אֲמִינָא מִלְתָּא דְּאֲלִבִּישִׁיהוּ יְקִירָא,
וְלִמְכַסֶּה עֲתִיק, וְלֹאֲשֶׁר יָדוּ
מִנְעַת יְבִדִּיק הַבּוֹדֵק, לְכַר מְאִינוֹן
חֲצָדִי חֲקֵלָא, שְׁמִשְׁפָּשְׁפִין בְּחִסְיָא

הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן בִּידֵיהֶם, כַּאֲשֶׁר מִפְּרִשׁ יוֹצֵא בְּדִבְרֵי הַקְדוּשׁ
הָאֲרִ"י ז"ל (עץ חיים שער לט פ"א), וּבְהִדֵּי כְּבִשִּׁי דְּרַחֲמָנָא לְמָה
לָן אָנֹן קְלִישִׁין, וְאֵגֵב אוֹרְחִין אֲמִינָא מִלְתָּא דְּאֲלִבִּישִׁיהוּ יְקִירָא,
וְלִמְכַסֶּה עֲתִיק, וְלֹאֲשֶׁר יָדוּ מִנְעַת יְבִדִּיק הַבּוֹדֵק, לְכַר מְאִינוֹן
חֲצָדִי חֲקֵלָא, שְׁמִשְׁפָּשְׁפִין בְּחִסְיָא

מקורות וציטוטים

היה כח אל הנשמות שמתוך הקליפות לצאת ולהעלות בסוד
מ"ן אל המלכות, ומאז ואילך אין עוד כח ויכולת אל המעשה
הזה, ולכן הוכרחו הם ליהרג כדי לעלות למעלה בסוד מ"ן,
וישמשו שם במקומם בבחינת מ"ן אל המלכות. ועוד יש בזה
תועלת אחד, כי על ידי עמידתם אצלה למעלה בסוד מ"ן יקנו
הניצוצות שתחתיהם מציאות תקוה להתקן וכו'.
קפד. מלשון הגמרא (ברכות י): בהדי כבשי דרחמנא למה לך.
וביאר רש"י: כבשי דרחמנא, סתרים דהקדוש ברוך הוא. וכן
איתא בזהר (ח"ג רכז): דאוקמוה עלייהו רבנן גבי כבשי דרחמנא
למה לך, אלא מילין דיהון תחות כבשוני דעלמא יהון מכוסין
תחות לבושר, מה לבוש איהו מכסה על גופא, אוף הכי צריך
לכסאה רזין דאורייתא. **קפה.** ע"פ לשון הגמרא (נדרים סט):
מקלש קליש. **קפו.** מלשון הגמרא (ברכות ב. עירובין קד. ועוד):
מילתא אגב אורחיה קא משמע לן. ומלשון: אמינא מילתא
(פסחים נד. ועוד). ועוד רמז בלשון 'מילתא' מלשון 'מילת' שהוא
בגד, וכדלהלן. **קפז.** מלשון הגמרא (שבת י): מילתא
אלבישיהו יקירא. ופירש שם רש"י: מעיל דמיו יקרים למי
שרגיל ללבשו, כלומר לפי שאתה תלמידו של רב ורגיל
בשמועותיו, אתה מחזר אחריהם. וכן כוונת רבינו, שסודות אלו
יקרים לעוסק בהם. **קפח.** לשון הפסוק בישעיה (כג ח),
ודרשו על כך בגמרא (פסחים קט) ובזהר (ח"ג קה), שאלו הם
סודות התורה, שהם דברים שכיסה אותם עתיק יומין, שצריך
לכסותם ואסור לגלותם למי שאינו ראוי, וכמו שנאמר (משלי
כה א) 'כבוד אלהים הסתר דבר'. **קפט.** ע"פ לשון הגמרא
(פסחים ח): בודק עד מקום שידו מגעת. **קצ.** כדאיתא בזהר
(ח"ג קו. ועוד): דהא לא אתיהיב מילה דא לגלאה, אלא לחברייא
דאינון בין מחצדי חקלא, תיפח רוחיהון דאינון דאתין לגלאה
לאינון דלא ידעי. והטעם שנקראים כן (ליקוטי הש"ס ברכות ו),
משום שהם מכלים את הקוצים שהם הקליפות מן הכרם
שהיא המלכות הנקראת 'חקל תפוחין'. וראה עוד בשער
מאמרי רשב"י (ריש האד"ה). **קצא.** לשון חסידות וחזק, וע"פ
התרגום (ויקרא כו יט), ותרגום יונתן (דברים ב כא).

קפב. מליצה מלשון המשנה (יזמא סו): שם המפורש שהוא יוצא
מפי כהן גדול. **קפג.** וכן מבואר גם בשער הכוונות (ז. ענין
תפילת השחר דרוש א) ובשער מאמרי רשב"י (פרשת פקודי רנד),
ועיקר הענין, כי הנה תכלית התפילות וקיום המצוות הוא
לברור ניצוצות הקדושה שנפלו בשבירת המלכים מעולם
האצילות לעולמות בריאה יצירה עשיה, לברר ולתקן אותם
ולהעלותם בסוד מ"ן אל השכינה. וכשיתבררו על ניצוצות
הקדושה תתבטל כל הסטרא אחרא מן העולם בסוד 'בלע
המות לצח' (ישעיה כה ח), שיתבטלו הקליפות שנקראים 'מות'
ותשאר רק הקדושה שהיא 'אלהים חיים'. ובכל דור מתבררים
חלק מניצוצות הקדושה כפי זכויותיהם ומעשיהם וממשיכים
להתברר עד ביאת המשיח. ובענין זה פעלו עשרה הרוגי מלכות
תיקון גדול ועליון, וזה לשון האר"י ז"ל בשער מאמרי רשב"י
(שם): בזמן סוף בית שני כשנחרב בזמן עשרה הרוגי מלכות,
כי אז נתגברו העוונות ונתרבו מאד וגברה יד הקליפות, ולא
היה כח במעשה התחתונים לברור ניצוצות מן המלכים
הנוכחים, ולא היו יכולין להעלות מ"ן מנוקבא דז"א לגבי בעלה,
ולא עוד אלא שגם המ"ן של אימא עילאה חזרו לרדת בעון
הדור ונפלו בעמקי הקליפות ונתערבו שם כבראשונה וכו',
ולחיות זה היה העולם הולך ליחרב, ולכן הוכרח ענין עשרה
הרוגי מלכות אלו, וכאשר נהרגו על קידוש ה' יתברך היה יכולת
בהם ובנשמתם להעלותם את המ"ן כבתחילה, מעט מעט
ניצוצות בכל זוג זוג וכו'. ונמצא כי גופותם שהם המקבלים
צער ההריגה ונמסרו ברשות מלכות אחרא, לכן הם יכולים
להוציא המ"ן של המלכות המוטבעים שם במלכות אחרא, אבל
נשמתם שהם יותר רוחניות הם מעלין מ"ן של הבינה העליונה
וכו'. ע"כ. ובשער הגלגולים (הקדמה לו) כתב ז"ל: גם טעם
עשרה הרוגי מלכות, רבי עקיבא וחביריו, שמעתי ממורי זלה"ה
כי ע"י שנהרגו על קדוש ה' זכו הם ללקט ולברור כל הניצוצות
של הנשמות אשר למטה ממדרגתם הנתונים בעמקי הקליפות,
ועל ידם מוצאים ומובררים, והם מעלים אותם אל הקדושה
להשתלם ולהתקן. עוד יש טעם אחר והוא, כי עד הזמן ההוא

וְדָלוּ חֲסֵפָא שְׁמוֹשְׁשָׁפִים בְּחוּזָק וּמִרְיָמִים וּמוֹצִיאִים אֶת הַחֶרֶס [-הקליפותא], וְהֶעֱלוּ אֶת הַמְדָּמָע בְּאַחַד וּמֵאָה הֵיכָל כְּהִתּוּכָא דְכִסְפָּא וְהֶעֱלוּ אֶת נִיצוּצוֹת הַקְדוּשָׁה שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת כְּמוֹ שֶׁמְבַרְרִים כֶּסֶף מִן הַסִּיגִים ע"י הִתּוּכוֹ, וְיִוָּדְעִין לְפָקֵק אֶת הַמֵּאֹרֶשׁ בְּפִתְגָמִין תְּרִיצִין וְיִוָּדְעִים לִסְתוּם וּלְכַסּוֹת אֶת הַסּוּדוֹת הַגְּדוּלִים בְּדַבְרִים יִשְׂרָאֵלִים. וְכַאֲשֶׁר אֵינוֹ צְדִיקָא שֶׁדְּמַכְסִּין רוֹזֵן עַלָּאִין דְּכִסִּי עֲתִיק יוֹמִין, כְּגוֹן הָאִי זְכָאָה דְּבָה עֶסְקִינָן, דְּרוּז לֹא אָנִים לֵהּ, כָּל מְלֹוִי הוּוּ בְּטִמְרוֹ סְתִימָא גּוֹ סְתִימִין, וְלֹא גְלָה סוּד אֶפְלוּ לְחַד מֵאֶלְפֵי דְלֹא קִים לֵהּ בְּגוּהָ בְּאַרְחָ (תְּרִיצִין) [תְּרִיצִין], וְזִיל קְרִי בְּסַפְרֵי דְרַב בְּדוֹק וְתִשְׁכַּח דִּמְאֵי דְגָלִי בְּהוּ טָמִיר וְנַעֲלָם בְּכֶמָה לְבוּשִׁין וְלֹךְ קִרָא בְּסַפְרֵי רַבֵּינוּ וְתַבְדּוֹק בְּהֵם וְתִמְצָא שְׁגָם מַה שֶׁגִּילָה הוּא עֲדִין מוֹכִסָּה וְנַעֲלָם בְּכֶמָה כִּסּוּיִים:

וְדָלוּ חֲסֵפָא, וְהֶעֱלוּ אֶת הַמְדָּמָע בְּאַחַד וּמֵאָה כְּהִתּוּכָא דְכִסְפָּא, וְיִוָּדְעִין לְפָקֵק אֶת הַמֵּאֹרֶשׁ בְּפִתְגָמִין תְּרִיצִין. וְכַאֲשֶׁר אֵינוֹ צְדִיקָא דְמַכְסִּין רוֹזֵן עַלָּאִין דְּכִסִּי עֲתִיק יוֹמִין, כְּגוֹן הָאִי זְכָאָה דְּבָה עֶסְקִינָן, דְּרוּז לֹא אָנִים לֵהּ, כָּל מְלֹוִי הוּוּ בְּטִמְרוֹ סְתִימָא גּוֹ סְתִימִין, וְלֹא גְלָה סוּד אֶפְלוּ לְחַד מֵאֶלְפֵי דְלֹא קִים לֵהּ בְּגוּהָ בְּאַרְחָ (תְּרִיצִין) [תְּרִיצִין], וְזִיל קְרִי בְּסַפְרֵי דְרַב בְּדוֹק וְתִשְׁכַּח דִּמְאֵי דְגָלִי בְּהוּ טָמִיר וְנַעֲלָם בְּכֶמָה לְבוּשִׁין:

מקורות וצינונים

שם רמז: ועוד) החמירו במגלה הסודות למי שאינו ראוי. קצט. לשון הזוהר במקומות רבים (ח"א מא. נה. נט. ועוד). ר. ע"פ דברי הגמרא (פסחים קיט.) והזוהר (ח"ג קה.) המובאים לעיל בסמוך שדרשו כן על הפסוק (ישעיה כג יח) 'ולמכסה עתיק', ועתיק יומין' הוא לשון הפסוק בדניאל (ז ט). ר.א. ואין מגלים אותם אלא למי שראוי להם. ר.ב. מלשון הזוהר (ח"א קפ: ועוד): הכא בהאי זכאה וכו'. ר.ג. מלשון הפסוק (דניאל ד י) 'וכל רז לא אנס לך'. ר.ד. לשון הזוהר (ח"ג נג.). ר.ה. שם במקומות רבים (ח"ב קפ: ועוד). ר.ו. ע"פ לשון הזוהר (ב. כא. ועוד): סתימא דכל סתימין וכו'. גו סתימא וכו'. ר.ז. ע"פ הכתוב בספר בן סירא, המובא בגמרא (יבמות סג סנהדרין ק:): 'רבים יהיו דורשי שלומך גלה סוד לאחד מאלף'. ר.ח. מלשון הגמרא (כתובות נג ב"מ לה. ועוד). ר.ט. ע"פ הפסוק (משלי סו יט) 'אורח ישרים', שתרגומו אורחא דתריצין. וראה עוד לעיל בסמוך על 'פתגמין תריצין'. ר.י. מלשון הגמרא (סנהדרין לג: ועוד): זיל קרי בי רב הוא. ר.יא. ע"פ לשון הזוהר (ח"א עג: ועוד): פוק ודוק ותשכח. וכן הוא לשון הראשונים במקומות רבים ע"פ לשון הגמרא (ברכות יט. ועוד): נפק דק ואשכח. אולם בכל מקום הוא לשון דקדוק, דהיינו דקדק ותמצא, אבל רבינו כתב 'בדוק' וכוונתו למליצה ומלשון בדיקה. ר.יב. מלשון הגמרא (כו"ק ז: נעוה נב): מאי דגלי, גלי. ר.יג. לשון הגמרא (כתובות קיא.) והזוהר (ח"א רכז: ועוד), וע"פ דברי הזוהר (ח"ג קנב.) שהפשט נקרא מלבוש ביחס לסודות הפנימיים, ורק מי שיודע מסתכל במה שתחת הלבוש. ר.יד. וכן היא דרכו בכל ספרי

קצב. מלשון הגמרא (ב"מ יז: יבמות צב): אי לאו דדלאי לך חספא, לא משכחת מרגינתא תותה. דהיינו אם לא הייתי מרים לך את החרס, לא היית מוצא את המרגלית שתחתיו (תוס' ב"מ שם). קצג. כמבואר בעץ חיים (שער ג פ"ב) בענין קליפות עולם העשיה שהם פרזלא וחספא, ברזל וחרס. קצד. מליצה מלשון המשנה (שבת קמא): מעלין את המדומע באחד ומאה. קצה. ע"פ לשון הזוהר (ח"א סב: ועוד): התוכא דדהבא. וע"פ דברי האר"י ז"ל (עץ חיים שער לה פ"ה) שכתב: כבר ביארנו ענין בירור ז"ן מה הוא, כי הכל נמשך מסוד שבעה מלכים קדמאין שמתו ונתבטלו, והיה בהם סיגים כנודע, ואותן הסיגין מעורבים הם עם כל הקדושה שבהם, לכן צריך לנקותם ולברר את הקדושה להוציא ממנה סוד הסיגים, וכבר נודע שהסיגים היוצאין מן הכסף טהור אי אפשר שלא יתערב בהם קצת כסף טהור, ואז צריך לנקות את הסיגים פעם שניה וכו'. קצו. מלשון המשנה (שבת קנז): שפקקו את המאור בטפיח. קצז. הוא תרגום של 'דברי צדיקים' (שמות כג ח, דברים טז יט), ופירש רש"י: דברים המצודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים. וראה בהערה הבאה. קצח. שלא יבינם מי שאינו ראוי לכך, וכומו שכתב מהר"ח בהקדמתו לשער ההקדמות (הובאה גם בהקדמות עץ חיים), שבתחילת האדרא זוטא (זוהר ח"ג רפז): אמר רשב"י שדווקא רבי אבא יכתוב את דבריו, וזהו משום שהכיר וידע ברוח קודשו כי רבי אבא היה חכם גדול ויודע להלביש ולהעלים הדברים דרך חידה ורמז שלא יבינו אפילו חכמי הדור ההוא, שהרי באדרא עצמה (שם רצד: וכן בר"מ

אלה דברי אישים נבזים ופוחזים, שני הצעירים, המלאים צוקה וצרה, העבד ישראל, ואחיהו איש יצחק אביחצירא סי"ט"א.

אלה דברי אישים נבזים ופוחזים, שני הצעירים, המלאים צוקה וצרה, העבד ישראל, ואחיהו איש יצחק אביחצירא סי"ט:

אנא ועיראב וצעיראב קען אתיתיידי להוציא מזעריה מחובתי אני הקטן והצעיר עתה באתי להוציא מעט מחובתי, ואף על גב דלית אנא חזי ולא חזיא מלתי ואף על גב שאין אני ראוי ולא ראויים דברי, דוקא קעבדא קדם מארהיי דבכריעא ובקדא אתייא אבל דוקא כעבד לפני אדוני שבא בכריעה ובקידה, הקא נמי אתינא קדם מארה מלכאיי מלכי צדקיי אחי'מלך' כר גם אנכי באתי בדברי לפני אדוני אחי המלך הצדיק, כלילא דשבהורא עטרת תפארת:

אנא ועיראב וצעיראב קען אתיתיי להוציא מזערי מחובתי, ואף על גב דלית אנא חזי ולא חזיא מלתי, דוקא כעבדא קדם מארה דבכריעא ובקדא אתי, הקא נמי אתינא קדם מארה מלכא מלכי צדק אחי'מלך, כלילא דשבהורא:

ידי פרישית למלכא עלאה בתשבתתא רפה, דעטר לן בהדין חולקא דיקרא מן כיפי טבא, מו"ר ניהו רפה ורב אחא רישא דדהבא,

ידי פרישית למלכא עלאה בתשבתתא

רפה ידי פרשית למלך העליון בשבח גדול, על דעטר לן בהדין חולקא דיקרא מן כיפי טבא שעיטר אותנו בחלק הזה שהוא יקר מכל אבנים טובות, מו"ר ניהו רפה ורב אחא רישא דדהבא הלא הוא

מקורות וצינונים

הגמרא (שבת י): כעבדא קמי מריה. רכז. וביארו בגמרא (ברכות לד: שבעות טז): קידה על אפיים וכו', כריעה על ברכיים. וראה עוד במהרש"א (מגילה כב). רכח. מלשון המדרש (תחומא אמור ו) והזהר (ח"ג כד. רנז): מארי מלכא. וע"פ המדרש (בר' עה ה): מרן מלכא. רכט. מליצה מלשון הפסוק (בראשית יד יח) 'ומלכי צדק מלך שלם', וכוונתו 'צדק' מלשון צדיק, וכוונתו שתרגם יונתן שם 'ומלכא צדיקא'. רל. מליצה מלשון הפסוק בשמואל א' (כא ב, ועוד). רלא. ע"פ הפסוק (משלי ד ט) 'עטרת תפארת תמגנך' ותרגומו 'כלילא דשבהורא עלך'. רלב. ע"פ הפסוק (תהלים קמז ו) 'פרשתי ידי אליך'. ו'מלכא עילאה' הוא לשון הזהר במקומות רבים. רלג. לשון התרגום והזהר במקומות רבים. רלד. ע"פ לשונות הזהר במקומות רבים (ח"א ח. ח"ב קסט. ועוד). רלה. כיפא הוא תרגום של 'סלע' (במודר כ ח, ועוד), וכיפי טבא היינו אבנים טובות. ולכן במקום שכתוב סתם 'כיפי' היינו מרגליות, ו"א נזמים (רש"י עירובין צו: ב"מ לה. נא). אמנם יש מקומות שהכוונה לאבנים רגילות וסלעים או אבני אש וכדו', כדאיתא במו"ק (כה: כ"פ דברדא, כיפי דנורא (רש"י שם ובכריתות ו. ועוד). ולכן הוסיף וכתב 'כיפי טבא'. רלו. מליצה מלשון הגמרא (ביב כב): מר ניהו רבא. רלז. מליצה מלשון האמוראים רבה ורב אחא, ודהיינו רבינו אחי. רלת. מלשון הפסוק (דניאל ב לה, לב) 'אנת הוא ראשה די דהבא'. וראה עוד בזהר (ח"ב

שתמיד מקצר בלשוננו ומזכיר ברמז רק את תחילת דברי רבותינו ז"ל ומיד כותב וכו', ובפרט בדברי הזהר והאר"י ז"ל שהביא בתוך דבריו, וגם מה שגילה כתב בקיצור וברמז והסתיר את עומק הדברים שלא יבין אותם אלא מי שראוי להם. רטו. ע"פ 'נבזה וחזל אישים' (ישעיה נג ג), 'אישים פועלי און' (תהלים קמא ד). רטז. ע"פ הפסוק (שופטים ט ד) 'אנשים ריקים ופוחזים'. ופירש רש"י: בהולים במעשיהם לעשות בלא תבונה. ריח. יתכן שהוא מליצה מלשון 'שני השעירים' (ויקרא טז ז). ריח. מלשון הפסוק (ישעיה לו ג, משלי א כז) 'צרה וצוקה'. ושניהם לשונות של צרה (רש"י ירמיה יט ט), 'צרה' היא הצרה החיצונית, ו'צוקה' היא צוקת הנפש הפנימית (מלבי"ם משלי שם). ריט. מלשון הפסוק בירמיה (ב יד). רכ. מלשון הפסוק (שם לד ט) 'אחיהו איש', ונראה שכוונתו להזכיר את אחיו בלשון חשיבות, שכן 'איש' הוא לשון חשיבות (רש"י במדבר יג ג, ביאור הגר"א איב א א). רכא. ראשי תיבות 'סיפיה טב', דהיינו יהא סופו טוב. ויתכן שהוא ע"פ המדרש (לקח טוב בראשית מז כח): היינו דאמרי אינשי סופך טוב כולך טוב. רכב. יתכן שהוא ע"פ לשון הזהר (ח"ג קצא): אנא נקודה זעירא. רכג. ע"פ הפסוק (שופטים ו טו) 'אנכי הצעיר'. רכד. ע"פ הפסוק (יהושע ה יד) 'עתה באתי ותרגומו 'כען אתיתי'. רכה. מעט, כמו 'ושאר מעט מזער' (ישעיה טז יד), 'הלוא עוד מעט מזער' (שם כט יז). רכו. מלשון

רבינו הגדול הרב אחי שהוא כראש של זהב, אשר קדשוהו שמים בְּקִדְשָׁא רַבָּהּ קידשו אותו מן השמים בקדושה גדולה, ולכן לֵן יְאוּתִיָּא לְשַׁבְחָא בְּקַל זְמַרְאִיָּא לנו ראוי לשבח בקול זמורה:

שְׁבַחֵי רַבְנֵי אֶתְתַּקְפּוּ לְחֻדָּאִיָּא שְׁבַחֵי רַבְנֵי עֲצֻמוֹ מְאוּד, מִדְּתֵי שְׁלֵמִיאִי לִיחֻדָּא שְׁכִינְתָּא בְּקַל פְּקֻדָּאִיָּא מִיִּדְתּוֹ הִיא מִדַּת הַיְסוּד הַנִּקְרָא 'שְׁלוֹם' שְׁגוּרָם יְחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתִּיהָ בְּכָל מִצְוָה שְׁעוּשָׁה, וְנִקְיֵט צְדִיק אֲוֶרְחִיהִי הַיְכָדִינִי בְּכָלְהוּ מַעֲבָדוֹתֵיהִי מִדָּה לִקְבֵּל מִדְּהִיָּיָא וְאַחַז צְדִיק דְּרָכוֹ אֲשֶׁר כָּל מַעֲשָׂיו הֵיוּ מִכּוּוֹנִים כִּנְגַד הַסְפִּירוֹת מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה, חֲגִיר חֲרָצִיהִי כָּל יוֹמֵי בְּרַחֲמֵימָא סָגִי וּבִלְבָּא שְׁלֵם בְּתַקּוּנָא דְּאִיָּא חֲגִיר מִתְנִי כָּל יוֹמֵי בְּאַהֲבָה גְדוּלָּה וּבִלְבָּב שְׁלֵם בְּתִיקוּן זֶה, וְכֹלָא אֲזִיל לְאַתְרָא חֲדָיָּא מִבּוֹעָא וּמִקּוּרָאִי וְהַכֵּל הוֹלֵךְ לִמְקוֹם אֶחָד שֶׁהוּא הַמּוֹעֵיין וְהַמּוֹקוּר:

רַבִּין חֲסִידָא בְּפִלְחָנָא סָגִיָּא אֲשַׁכַּח

קִדְשׁוֹהוּ שְׁמַיִם בְּקִדְשָׁא רַבָּה, לֵן יְאוּת לְשַׁבְחָא בְּקַל זְמַרְא:

שְׁבַחֵי רַבְנֵי אֶתְתַּקְפּוּ לְחֻדָּא, מִדְּתֵי שְׁלֵמִיאִי לִיחֻדָּא שְׁכִינְתָּא בְּקַל פְּקֻדָּא, וְנִקְיֵט צְדִיק אֲוֶרְחִיהִי הַיְכָדִין בְּכָלְהוּ מַעֲבָדוֹתֵי מִדָּה לִקְבֵּל מִדָּה, חֲגִיר חֲרָצִיהִי כָּל יוֹמֵי בְּרַחֲמֵימָא סָגִי וּבִלְבָּא שְׁלֵם בְּתַקּוּנָא דָּא, וְכֹלָא אֲזִיל לְאַתְרָא חֲדָיָּא מִבּוֹעָא וּמִקּוּרָא:

רַבִּין חֲסִידָא בְּפִלְחָנָא סָגִי אֲשַׁכַּח

מקורות וציורים

קשט ואורחיה דין. **רמט.** מלשון הזוהר (ח"א קמג. ח"ג קצו). **רג.** 'חרציה' (דניאל ה' ו') היינו מתנינו, וכן 'חרצין' הוא תרגום של 'מתניין' (שמות כח כב). וע"פ הפסוק (מלכים ב' ד כט, ט) 'אחגור מתנין'. וע"פ לשון הזוהר (ח"א קח. ח"ג קמז) על אליהו הנביא: חגור חרצין. **רגא.** ע"פ לשונות הזוהר במקומות רבים. וכוונתו, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה באהבה גדולה ובלב שלם שלא ע"מ לקבל פרס (תיקון תיקון ל עג: ועוד), וכמו שכתב בהקדמת שער המצוות (א:): כוונה גדולה מכולם והיא הנזכרת בהקדמת ספר התיקונים ובמקומות אחרים רבים (זוהר ח"ג רעז: ועוד), כי 'יוון האדם שאינו עושה אותה המצוה כעבד המשמש את רבו ע"מ לקבל פרס, אלא כבן שכל כוונתו לעשות רצון ונחת רוח לאביו שבשמים, ואין ענין זה מתקיים אלא במי שיודע כוונת התפילה והמצוות, ומכוין בעשייתם לתקן עולמות העליונים וליחדא שְׁמָא דְּקוּבָהּ עִם שְׁכִינְתִּיהָ, ואין כוונתו לקבל שכר העולם הזה ואף לא לתועלתו הנמשך לו לעולם הבא וכו'. **רגב.** כעין הפסוק (קהלת ג' ט) 'הכל הולך אל מקום אחד', ותרגומו 'כולא אזלין לאתר חד'. **רגג.** מלשון הזוהר (ח"ג קפא). והיינו מדת היסוד, כדאיתא שם (ח"א קפז): דבירא דמיא אי ההוא מקורא ומבועא לא עאל ביה לאו איהו באר וכו'. דהיינו שרק כשהיסוד שהוא המקור והמעין משפיע במלכות אז היא נעשית באר הנובע מים חיים. אמנם מצאנו גם שהכתר נקרא מקור והחכמה מעין (שם ח"ב מב. ועוד). **רגד.** מליצה מלשון האמורא הנקרא כן (קידושין נט.). **רגה.** 'פולחנא' הוא תרגום של 'עבודה' (בראשית כט כז, שמות א יד), ובפרשת תולדות (בראשית כו יד) כתיב 'וַעֲבָדָה רַבָּה', ותרגם יונתן 'פולחנא סגיא'.

רלט. מלשון המשנה (ר"ה כד) בענין קידוש החודש, וראה עוד בהערה הבאה. **רמ.** מלשון הגמרא (פסחים קו) והזוהר (ח"ג קעג) שקראו לקידוש היום 'קדושא רבה', וע"פ דברי הגמרא (יומא לט): אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה, מלמטה, מקדשין אותו מלמעלה וכו'. **רמא.** ע"פ לשון הזוהר חדש (איכה גג): לן יאות למבכי, לן יאות למספד וכו'. **רמב.** מלשון הפסוק (תהלים צח ה, וכע"ז בישעיה נא ג) 'זמרו לה' בכינור בכינור וקול זמרה'. וכעין לשון הזוהר (ח"ב קנז): לשבחה ולזמרה למלכא. **רמג.** 'איתתקפּו' הוא לשון הזוהר במקומות רבים (ח"א קנז: כנא. ועוד), ו'לחדא' הוא תרגום של 'מאד' (בראשית א לא, ד ה, ועוד), וכמו 'תקיפין לחדא' שהוא תרגום של 'עצמו מאוד' (ישעיה לא א), וכעין זה 'ומיא תקיפו לחדא לחדא' שהוא תרגום של (שם ז יט) 'והמים גברו מאוד מאוד'. **רמד.** מליצה מלשון המדרש ('ויקרא' לו ה, ועוד): יעקב מיטתו שלימה. וכוונתו למדת היסוד הנקרא שלום, כדלהלן. **רמה.** מלשון הזוהר (ח"ב קיט. ועוד): דבכל פיקודא ופיקודא הוה אשתדלותא דילך ליחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו'. וכוונת רבינו שהיה אחוז במדת היסוד הנקרא 'שלום' משום שגורם שלום למעלה ומייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ומשלים את המלכות ומשפיע לה כראוי, ועושה שלום בין הגבורות והחסדים (זוהר ח"ג קטז: שער הכוונות דרושי העמידה דרוש ו, ועוד). **רמו.** ע"פ הפסוק (איוב יז ט) 'ויאחז צדיק דרכו', שתרגומו 'יוחד צדיקא אורחיה'. ובא לרמוז גם שהיה אחוז במדת היסוד הנקרא 'צדיק', כמו שנאמר (משלי י כה) 'וצדיק יסוד עולם' (זוהר ח"א קפז. ח"ג רלו. ועוד). **רמז.** הוא תרגום יונתן של 'כאשר' (בראשית ג יב) ועוד. **רמח.** ע"פ לשון הפסוק (דניאל ד לד) 'די כל מעבדוהי

חכמתא, ערק לה כל יומי וייתיב באדרון גו
אדרון בעיליתא, ולמיפק מתמן לא אסיק
אדעתיה ברם על עסקי פקדיא וזכותא, והטמיר
והעלים כל עובדיו קדישין מבני בריתא, טובוהי
בהדין עלמא ובההיא עלמא דסתרא:

[אמר] (אמור) לחכמתא אחתי אנת אף
לסוכלתונא, ואסתמיר באלקא עלאה בזכותא
תקיפתא, מכד הנה בדחלתא רבתא, ברעות
אלקא מארה דשמאי בחביבותא יקירתא,
באתגליא ובטמירא אזיל לה פרב באשורא:

לא זו מחבב טיבו וקשוט בכל עדן ושעתא,
בזכויותיו החזקות, מכד הנה בדחלתא רבתא
בחיבותא יקירתא ברצון האלהים אדון השמים
בחיבות יקרה, באתגליא ובטמירא אזיל לה פרב
באשורא:

לא זו מחבב טיבו וקשוט בכל עדן ושעתא לא הפסיק מלחבב חסד ואמת בכל עת

חכמתא רבינו החסיד בעבודה רבה מוצא
חכמה, ערק להי כל יומי וייתיב
באדרון גו אדרון בעיליתא ברח לו כל
ימיו וישב בחדר בתוך חדר בעליה, ולמיפק
מתמן לא אסיק אדעתיה ברם על
עסקי פקדיא וזכותא ולצאת משם לא
העלה על דעתו אלא רק לצורך עסקי
מצוות וזכויות, והטמיר והעלים כל עובדיו
קדישין מבני בריתא והסתיר והעלים כל
מעשיו הקדושים מן הבריות, טובוהי בהדין
עלמא ובההיא עלמא דסתרא טובותיו
[-שכרו] בעולם הזה ובעולם הבא הנסתר:

[אמר] (אמור) לחכמתא אחתי אנת אף
לסוכלתונא אמר לחכמה אחותי את וכן
אף לתבונה, ואסתמיר באלקא עלאה
בזכותא תקיפתא וסמך על הקב"ה
בזכויותיו החזקות, מכד הנה בדחלתא רבתא
בחיבותא יקירתא ברצון האלהים אדון השמים
בחיבות יקרה, באתגליא ובטמירא אזיל לה פרב
באשורא:

מקורות וצינונים

בחכמה כאדם שרגיל באחותו (מצודות), ולהיות קרוב לבניה
מדעת עצמו ולהבין דבר מתוך דבר הוא מעלה גדולה יותר
(מלבי"ם). רע. 'סוכלתונא' הוא תרגום של 'תבונה' (שמות
לו א), וראה בהערה הקודמת. רעא. 'אלהא עלאה' הוא
לשון הפסוק בדניאל (ג כ, לב ה יח, כא). רעב. כעין לשון
הזוהר (ח"א קסח): לא אסתמיר על זכותיה. רעג. תרגום
של 'החזקה' (דברים ג כד, ד לה, ועוד). רעד. דהיינו, שעסק
בסודות התורה וסמך על הקב"ה שיכוין לאמת כיון שהיה ירא
ממנו ולומד הסודות כראוי. וכידוע שזהו התנאי העיקרי להיות
ראוי ללימוד הסוד (הקדמות מהרח"ו לעץ חיים ושער ההקדמות).
רעה. ע"פ הפסוקים (דניאל ה כג, ירמיה י יא) 'מרא שמאי',
'אלהיא די שמאי', ועוד. רעז. ע"פ לשון הזוהר במקומות
רבים (ח"א ז: ועוד). רעז. מליצה מלשון הגמרא (בכורות מט:
גה כד, ועוד): הלכתא כרב באיסורי. רעח. 'אשורא' מלשון
מישרים. ועוד יתכן שכוונתו שהיה הולך בחזק ומבין כראוי,
וכמו 'אשור הבו לה' (גיתין לה). שהוא לשון חיזוק, כמו (ישעיה
א יז) 'אשרו חמוץ' (רש"י גיטין שם, כתובות פה. ד"ה אשתא).
רעט. ע"פ לשון המדרש (שמו"ר נב ה, שיהש"ר ג ט): לא זו מחבבה
וכן. רפ. טיבו וקשוט הוא תרגום של 'חסד ואמת' (בראשית
כד מט, מז כט, זוהר ח"א קסט. ועוד). רפא. 'בכל עידן' הוא
תרגום של 'בכל עת' (שמות יח כב, כג, ועוד). וע"פ לשון הזוהר

רג. לשון הזוהר (ח"א נח). וע"פ הפסוק (משלי ג יג) 'אשרי
אדם מוצא חכמה', וע"פ הגמרא (מגילה ו): יגעתי ומצאתי
תאמין. רגז. לא בקלות זכה לתורה אלא רק לאחר שעבד
עבודה רבה, ועתה מבאר כיצד היתה התמדתו בתורה.
רגח. לשון הגמרא (גיטין כה. ועוד), ו'ערק' והוא תרגום של 'וינס'
(בראשית לט יג, טו, ועוד). רגט. לשון הזוהר במקומות רבים
(ח"א לא: ועוד). רס. 'אדרון' הוא תרגום של 'חדר' (בראשית
מג ל, שמות ז כח, דבה"י ב' כב יא). ובלשון הגמרא (ב"מ פו. ב"ב ז).
'אידרונא'. רסא. כעין הפסוק (מלכים ב' ט ג) 'חדר בחדר',
דהיינו חדר לפניו מחדר (רד"ק ומצודות). רסב. לשון הגמרא
(שבת קט. ועוד). וכעין הנאמר על אלישע הנביא (שם ד י) 'נעשה
נא עליית קיר קטנה' וגו'. רסג. ע"פ לשון הגמרא (נדרים
נא). והזוהר (ח"א א: ד: ועוד) והתרגום (בראשית י יד, ועוד).
רסד. לשון הגמרא (ב"ק מה). רסה. 'ברם' הוא לשון הפסוק
(דניאל ב כח, ועוד), ו'על עסקי' הוא מלשון המשנה (שבת קנא.
ועוד). רסו. מצוות, בלשון הזוהר במקומות רבים.
רסז. פרייתא הוא לשון הגמרא (שבת פב. תענית ח: כד. ועוד).
רסת. ע"פ דברי המשנה (קידושין פב. וכע"ז בפא פ"א מ"א): איני
מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה
והקרן קיימת לו לעולם הבא וכו'. רסט. ע"פ הפסוק (משלי
ז ד) 'צמר לחכמה אחותי את ומודע לבניה תקרא', דהיינו רגיל

ושעריהם, לכל צרכי דרבנן מחזיק בטיבותא^ר לכל צרכי החכמים היה דואג ומחזיק בעין טובה, ובעינא פקחא^ר הנה מקבל ארמלו וארמלתא^ר ובעין פקוחה היה מקבל כל יחיד [-יתום] ואלמנה, עבד מדילה ועל ידה אתיא לאחריני וכוונת היה עושה צדקה משלו וכן על ידו היתה באה זכות גם לאחרים^ר, זכון דסגיאין בה עבדו קשורא^ר זכות הרבים בו קשורה ותלויה:

אזל בארץ תריצא^ר רבנן דבי עלאי^ר קמיתא^ר הלך בדרך ישרה כמו החכמים העליונים הראשונים, בחסידותא וקדשתא ופרישותא בחסידות וקדושה ופרישות, כל מלוהי מלי מעלי^ר כל דיבוריו דיבורים מעולים, מלין לצד עלאה ומללי^ר ולא מלי אחרני^ר דיבורי קדושה כלפי מעלה בלבד היה מדבר ולא דיבורים אחרים, פה מפיק מרגליות^ר שמשא וסיקרא^ר ופיו היה מפיק מרגליות המאירות כשמש והירח:

בכל חילה אתונקף^ר כאריה וכליתא^ר בכל כוחו התגבר כאריה וכלביא, עם חפימא ותלמידא^ר באולפן^ר חכמתא עם החכמים והתלמידים בלימוד התורה, הא למגרס^ר הא לעייני^ר ימא ואורתא^ר זה לגרסא וזה לעיון יום ולילה,

לכל צרכי דרבנן מחזיק בטיבותא, ובעינא פקחא הנה מקבל ארמלו וארמלתא, עבד מדילה ועל ידה אתיא לאחריני וכוונת, זכון דסגיאין בה עבדו קשורא:

אזל בארץ תריצא רבנן דבי עלאי קמיתא, בחסידותא וקדשתא ופרישותא, כל מלוהי מלי מעלי^ר מלין לצד עלאה ומללי^ר ולא מלי אחרני^ר, פה מפיק מרגליות^ר שמשא וסיקרא:

בכל חילה אתונקף כאריה וכליתא, עם חפימא ותלמידא באולפן חכמתא, הא למגרס הא לעייני ימא ואורתא,

מקורות וצינונים

רצ. כעין הא דאיתא בברכות (ב) חסידים הראשונים וכו'. ועוד שם (לה): דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי וכו'. **רצא.** מלשון הגמרא (ברכות ח. שבת קלח: ועוד): הני מלי מעלייתא. **רצב.** מלשון הפסוק בדניאל (ז כה). **רצג.** מלשון הגמרא בכתובות (ע). **רצד.** מלשון הגמרא (קידושין לט: חולין קנב): פה שהפיק מרגליות. **רצה.** תרגום של 'השמש והירח' (בראשית לו ט). וזעין מה שמצינו בסנהדרין (קח): שהמרגליות מאירות, שאמר הקב"ה נח: קבע בה אבנים טובות ומרגליות, כדי שיהיו מאירות לכם כצהריים. ואולי כוונתו לרמוז לתורה שבכתב ותורה שבעל פה הנקראים שמשא וסיקרא שהם סוד זו"ן (זוהר ח"ב רלח: ועוד). **רצי.** ע"פ לשון הזוהר (ח"א קעא. ועוד): חיליה איתתקף וכו'. **רצז.** תרגום של 'כאריה וכלביא' (בראשית מט ט. במדבר כד ט). וע"פ המשנה באבות (פ"ה כ"ב): יהודה בן תימא אומר הו"ע כנמר וכו' וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. **רצח.** 'חכימא' הוא לשון הפסוק (דניאל ב יג, ה טו), ו'תלמידא' הוא לשון התרגום יונתן (במדבר ג ג). **רצט.** בלימוד, וכן הוא בתרגום (שמות לג ז): כל דתבע אולפן מן קדם ה' נפיק למשכן בית אולפנא דמברא למשריתא. **ש.** מלשון הגמרא בתענית (י). **שא.** ע"פ לשון הגמרא (ברכות ג: פסחים ב: ועוד). ונראה כוונתו, שהלילה היה לגרסא והיום לעיון, וכדאיתא בעירובין

(ח"ב ה. נוסח בריך שמוה): בכל עידן ועידן. **רפב.** בכל זמן שיכל היה עושה חסידים. **רפג.** כעין לשון הגמרא (סנהדרין פח: ועוד): לא מחזיק טיבותא לנפשיה. **רפד.** מלשון הזוהר (ח"ג קסט: ועוד): עינא פקחא וכו', עינא דאשגחזתא וכו'. **רפה.** 'ארמלתא' הוא תרגום של 'אלמנה' (דברים יד כט, ועוד, כתובות יז: ועוד), ו'ארמלו' היינו לבד (קידושין מא), ופירושו מלשון 'יחיד' (תשובות הגאונים סי' לג). ועוד יתכן שכוונתו כל אלמן ואלמנה. **רפו.** מלבד מה שהיה עושה צדקה משלו היה גם מזכה אחרים בצדקה. **רפז.** ע"פ המשנה (אבות פ"ה מ"ח): משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים לג כא) 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל'. ועוד יתכן ביאור דבריו 'עבדו קישורא' באופן אחר, שמעשיו עשו קשר ויחוד בעולמות העליונים, שהרי כן נקרא בלשון הזוהר (ח"א יח. ועוד): קישורא דיחודא וכו'. וע"פ הידוע (עץ חיים שער לט פי"ד, ספר הליקוטין ישעיה לב יז) שהצדקה גורמת יחוד קוב"ה ושכינתיה. **רפח.** ע"פ הפסוק (משלי טו יט, וכע"ז שם יד ב) 'אורח ישרים', שתרגומו אורחא דתריצי. וכע"ז תרגום של 'דברי צדיקים' (שמות כג ח, דברים טז יט, ורש"י). וכן לשון הזוהר (ח"ג רסח): אזל באורח מיישר קמי קוב"ה ואשתדל באורייתא. **רפט.** מליצה מלשון (חולין נט): אריא דבי עלאי. וכמו שכתב בתחילת דבריו: בהורמנות רבנן דבי עלאי, וראה בהערה שם.

וּלְמָאן דְּלִית לֵהּ מַגְרָמִיָּהּ מִבְּנֵי
מִתִּיבְתָּא, רַב חֲנָנִי וְרַב חֲסֵדָא זְכִי
לֵהּ מִתְנַתָּא, חוֹדְשָׁא וְשַׁבְתָּא
לְקָרָא מְקָרָא:

יִמָּא וְלִילִיָּא עֲבַד לֹון מִחֲפָרְתָּא,
בְּמַלִּי אֲנִדְתָּא וּבְהִנִּי שְׁמַעְתָּא,
וּמִתְנִיתָא תֵּנָא לִזְכָּר נִשְׁמָתָא,
וּבְפִלְגֻת לִילִיָּא אֲזִדְרֻ בְּרַחֲמֵימִיתָא
לְקַבֵּל שְׁכִינְתָּא בְּתַקִּינָא יָאָה בְּגַלִּי
רְזִיָּא, עַד דְּסָלִיק צְפָרָא, טִיהַר
יִוֵּמָא וְאַדְכִּי גִבְרָא:

וּלְמָאן דְּלִית לֵהּ מַגְרָמִיָּהּ מִבְּנֵי מִתִּיבְתָּא, וְלִמְנֵי שְׁאִין לוֹ
מִעֲצָמוֹ מִבְּנֵי הַיְשִׁיבָה, רַב חֲנָנִי וְרַב חֲסֵדָא זְכִי לֵהּ
מִתְנַתָּא רַבִּינוּ הַחֲנוּן וְהַחֲסִיד הִיָּה מְזַכֵּה לְהֵם מִתְנָה,
חוֹדְשָׁא וְשַׁבְתָּא לְקָרָא מְקָרָא בְּרָאשׁ חוֹדֶשׁ וְשַׁבַּת לְקָרָא
בְּתוֹרָה:

יִמָּא וְלִילִיָּא עֲבַד לֹון מִחֲפָרְתָּא, בְּמַלִּי אֲנִדְתָּא וּבְהִנִּי
שְׁמַעְתָּא, אֵת הַיּוֹם וְהַלֵּילָה חִיבֵר בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה בְּדַבְרֵי
אֲגָדָה וּבִאֲוֹתָם סוּגִיּוֹת וּשְׁמוּעוֹת הַהֲלָכוֹת, וּמִתְנִיתָא תֵּנָא
לִזְכָּר נִשְׁמָתָא, וְהִיָּה לוֹמֵד מִשְׁנָה לְזִכָּר הַנִּשְׁמָה, וּבְפִלְגֻת
לִילִיָּא אֲזִדְרֻ בְּרַחֲמֵימִיתָא לְקַבֵּל שְׁכִינְתָּא בְּתַקִּינָא
יָאָה בְּגַלִּי רְזִיָּא, וּבַחֲצוֹת הַלַּיְלָה נִזְדַּרְז בִּאֲהָבָה כְּנֹגֵד
הַשְׁכִּינָה לְתַקְנָה כְּרָאוּי בְּלִמּוּד וְגִילּוּי הַסּוּדוֹת, עַד דְּסָלִיק
צְפָרָא, עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר, טִיהַר יִוֵּמָא וְאַדְכִּי גִבְרָא
וְכִשְׁהָאִיר הַיּוֹם טִיהַר אֵת עֲצָמוֹ בְּטַבִּילָה:

מקורות וציונים

שיג. שם (קסד: ח"ג רנ. ועוד). **שיד.** שם (ח"א יא: ועוד).
שנו. שם (ח"ג רכט: ועוד). **שז.** שם (קכט. קלד: ועוד).
שיר. מלשון הגמרא (ב"מ פה: סנהדרין לא). **שיח.** כמבואר
בשער הכוונות (דושי הלילה דוש ד) בענין לימוד התורה אחר
חצות לילה שמתקן בזה את השכינה, וסדר הלימוד הראוי
מבואר בספר אור הישר (הנהגת אדם בבוקר סי' א אות כה): סדר
הלימוד באשמורת הבוקר, יקרא שיעור המשניות קודם לכל
וכו', ואם זכה לחכמת הקבלה האמיתית מסוגל הוא ההצלחה
בעיתות ההם כי אז 'סוד ה' ליראיו' (תהלים כה יד). וכן כתב
מרחן אביר יעקב זיע"א (אלף בינה ק"ף א): עיקר לימוד התורה
בלילה זה הוא על האופן, בתחילת הלילה קודם שישן יעסוק
בדיני התורה או באגדה, ואחר קימת חצות יעסוק בסודות
התורה שהוא עת רצון ומוכשר לידיעת התורה.
שיט. תרגום של 'עלות השחר' (בראשית לב כה, כז). ומלשון
הזוהר (ח"א קעה: ועוד): הוה קם בפלגות ליליא ומשבח ומודה
בשירין ותושבחן, בגין לאתתקנא דוכתיה במלכו דלעילא וכו',
עד דסליק צפרא וכו', אינון מילין דאורייתא דאיהו אמר
וכו'. וכמבואר בשער הכוונות (שם): והעיקר הוא שצריך
להשתדל בכל כחו לעסוק בתורה כל חצות לילה עד שיעלה
עמוד השחר וילך להתפלל ולא יפסיק בשינה כלל וכו'.
שכ. מליצה ע"פ לשון הגמרא (ברכות ב:): טהר גברא וכו',
טהר יומא וכו', איערב שמשא ואדכי יומא. ובגמרא 'טהר
יומא' היינו שנגמור היום (רש"י שם), ובלשון רבינו 'טיהר' נראה
דהיינו שהאיר היום, כמו שנקרא הצהרים שיש בו אור רב
'טיהרא' (חולין ס:). 'ואדכי' הוא לשון טהרה (ב"מ טו. ורש"י, זוהר
ח"א סח. קפד: ועוד), ובברכות (שם) כוונת לשון 'אדכי' הוא
באופן אחר.

(סה): אמר רבי שמעון בן לקיש, לא איברי טיהרא אלא
לגירסא. אמרי ליה לרבי זירא, מחדדן שמעתך, אמר להו
דיממי ניהו. ועוד יתכן ככוונתו שעם זה למד עיון ועם זה
גירסא. **שב.** מלשון הזוהר (ח"א קכה. קסה: ועוד): לית ליה
מגרימיה כלום. **שג.** כלשון הזוהר (ח"א ז. ועוד).
שד. מליצה מלשון האמוראים רב חנא ורב חסדא (ברכות נח:
עירובין פא: ועוד). **שה.** מלשון הגמרא (חולין קלג:): זכי לן
מתנתא. **שו.** מליצה מלשון הפסוק (ישעיה א י) 'חודש
ושבת קרא מקרא'. **שז.** יתכן שכוונתו, שגם לאותם
שלא היה להם חכמה מעצמם לעיין כראוי, היה מלמדם
את המקרא בשבתות ובראשי חודשים. או שכוונתו, שלמי
שלא היה ממון מעצמו, היה נותן לו לקרוא בתורה ומשלם
לו שכרו. **שח.** כמבואר בשל"ה (מוסכת חולין ריש פרק דרך
חיים תוכחת מוסר קנב-קנב, קסה) ע"פ הזוהר (ח"ג קעה:), שצריך
לקשר ולחבר את היום והלילה בעסק התורה או בדבר מצוה,
בין בבוקר ובין בערב, וכאן נראה שכוונתו לערב כדלהלן.
שט. מלשון הגמרא (ברכות מב. מה. ועוד). **שי.** מלשון הגמרא
(שם נג: נד: נז: נח. ועוד): במתניתא תנא. **שיא.** וענין זה
רמז ב'משנה' שהיא אותיות 'נשמה' (טעמי המצוות פרשת ואתחנן,
של"ה שבועות נר מצוה לה). ומנהג עט"ר היה ללמוד י"ח פרקי
משנה בכל יום, וכמו שכתב מהר"ם פאפירש (אור צדיקים
עמוד התפילה סי' כב סי"א) שזהו תיקון גדול לפגם הברית,
וממשיך ה'נשמה' שהיא אותיות 'משנה'. וכן העיד רבי אהרן
אביחצירא זיע"א (הקדמות ספר דורש טוב) על מרחן אביר יעקב
זיע"א, שהיה לומד בכל לילה ח"י פרקי משנה בעל פה.
שיב. מלשון הזוהר במקומות רבים (ח"א י: צב: ועוד). וראה
עוד בדברי הזוהר והאר"י ז"ל המובאים להלן בסמוך.

אור החיים
107991

חכים אתקרי ורבי דריש מתא ומתיבתא^א היה נקרא חכם ורב העיר וראש הישיבה, ולא שביק מו"ר בהני מלי דרבנן^א דלא עבד בהו עבדתא^א ולא עזב רבינו דבר מכל דברי החכמים שלא היה עושה בו מעשה^א, וקים לה בגויה^א דאבות ונזיקין וסברא דברכתא^א והיה בקי ומקיים ענייני מסכתות אבות ונזיקין^א וטעמי הברכות^א, מאן דתהי בקנקניה^א אשכח מרגליתא^א מוי שהיה תוהה על קנקנו [-בודקו בחמתו ובמעשיו] היה מוצא שהוא כמרגלית, נפק מוניטון דילה בכל נהרא ונהרא^א יצא השם שלו בכל מקום ומקום:

צדקא ושלמא פחדא סלקין^א צדק ושלוש עולים כאחד [בסוד יחוד זו"ן^א], אף טיבו וקשט^א עבדו נשיקין^א ואף חסד ואמת נשקו [בסוד יחוד או"א^א], ברישא

חכים אתקרי ורבי דריש מתא ומתיבתא, ולא שביק מו"ר בהני מלי דרבנן דלא עבד בהו עבדתא, וקים לה בגויה דאבות ונזיקין וסברא דברכתא, מאן דתהי בקנקניה אשכח מרגליתא, נפק מוניטון דילה בכל נהרא ונהרא:

צדקא ושלמא פחדא סלקין, אף טיבו וקשט עבדו נשיקין, ברישא

מקורות וציורים

ועוד), והתפארת והיסוד נקראים 'שלוש' (שם קטו: פרס רימונים שער כג פכ"א), ולשון 'נשקו' רומז לסוד הזיווג (פע"ח שער השבת פי"ט). ועיקר מעלה זו היא בקיום המצוות בשלימות המעשה והכוונה, וכן היה עושה עט"ר תמיד. **שלו**. תרגום של 'חסד ואמת' (בראשית כד מו, זוהר ח"א קסט), וכוונתו לאבא ואימא הנקראים כן, וכמה טעמים נאמרו בזה, ואחד מהם, שהרי 'חסד' בגימטריא ע"ב [-י"ד ה"י ו"ו ה"י] שהוא באבא (עץ חיים שער לט פ"י, ועוד), ו'אמת' עולה כמנין אהי"ה פעמים אהי"ה, ושם אהי"ה הוא באימא (שבעים תיקונים לרמח"ל תיקון ט), וראה עוד ביפה שעה על האדרא זוטא (רצא) ע"פ דברי האר"י ז"ל. **שלו**. ע"פ הפסוק (תהלים פה יא): 'חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו'. ומבואר ברמח"ל (שם) על פסוק זה שחסד ואמת הכוונה לאבא ואימא, וצדק ושלוש היינו זו"ן. וראה עוד בזוהר (ח"ב רנח) ובדברי הרמ"ק ושאר המפרשים שם בביאור פסוק זה. והטעם ששינה מלשון הפסוק וכתב 'עבדו נשיקין' על 'חסד ואמת', בזה בא לרמוז לבחינה עליונה של זיווג אבא ואימא שהיא זיווג דנשיקין (ראה עץ חיים שער לט פ"ד). וראה עוד בזוהר (ח"ב קכד) ובעץ חיים (שער הכללים פ"ב) בענין בחינת זיווג זה. **שלו**. מלבד האמור לעיל דברי רבינו עמקו מאוד ומתפרשים בכמה אופנים, ויתכן לפרש דבריו ע"פ המבואר בעץ חיים (שער כג פ"י) ובשער הכוונות (ענין כוונת ק"ש דרוש ה-ו), ועיקר הדברים, שלפני זיווג זו"ן צריך שיקבלו מוחין מאבא ואימא, והמוחין נולדים מזיווג פנימיות דאבא ואימא [שיאנו זיווג דנשיקין הנ"ל]. וענין זה נרמז בנוסח לשם יחוד 'בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו' שהם אבא ואימא, כמבואר בשער מאמרי רשב"י (פרשת נשא): הנה בתחילה תיחד להקב"ה בשכינתה, שהם ז"א ונוקביה, על ידי דחילו ורחימו שהם אבא ואימא. פירוש, שכאשר תיחד לז"א ונוקביה צריך שתיחד בתחילה את אבא ואימא, כדי שישפיעו המוחין לז"א ונוקביה,

שכא. ע"פ לשון הגמרא (ב"מ פו. וכע"ז שם פה): חכים יתקרי, ורבי לא יתקרי. ורש"י כתב: הכי גרסינן, חכים איתקרי רבי לא אתקרי. **שכב**. ע"פ לשון הגמרא (פסחים קיג. ברכות כז: נז. ועוד): ריש מתא, ריש מתיבתא. **שכג**. ע"פ לשון הגמרא (ברכות סא: ב"ק ס: ועוד): לא שביק מר. **שכד**. כעין לשון הגמרא במקומות רבים (שבת קמח: ברכות יט: ועוד). **שכה**. ע"פ לשון הגמרא (שבת נד. פסחים נ: ועוד). **שכו**. לא היה דבר של מצוה או מעלה וחסידות שלא היה מקיים. וכן יתכן שכוונתו שהיה בקי ומקיים גם כל מעשי המצוות כגון מילה ושחיטה וכדו'. **שכז**. מלשון הגמרא (ב"מ לה. כתובות נג: ועוד): קים ליה בגויה. ובגוויה, הוא לשון הראשונים, והזוהר (ח"א קכ. ועוד). **שכח**. ע"פ דברי הגמרא (ב"ק ל:): אמר רב יהודה, האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דנזיקין, רבא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות. וראה שם ברשב"א ובשיטמ"ק ובמהרש"א. **שכט**. ויתכן שבא לרמוז שהיה גם בקי ודיין בדיני נזיקין. **של**. בגמרא שם אמרו מילי דברכות, ורבינו הוסיף וסברא דברכתא, ונראה כוונתו לסודות וכוונות הברכות והתפילות. **שלא**. מלשון הגמרא (שבת קח. ב"ב כב). כלומר בודקו בתורתו אם חכם הוא אם לאו (רש"י). **שלב**. כלשון הגמרא (ב"ב קלג: ועוד): אשכח בה מרגליתא. **שלג**. מלשון המדרש (ב"ר לט יא, ועוד): שיצא מוניטין שלו בעולם. ובמדרשים אחרים (תהלים ח ז, לקח טוב בראשית יב ב) כתוב מוניטין. ומלשון הגמרא (חולין יח: נז): נהרא נהרא ופשטיה. וביאר שם רש"י: כל נהר מתפשט במקום שהוא רגיל שם, כלומר כל מקום הולך אחר מנהגו. וכע"ז כוונת רבינו כאן, בכל מקום מקום. **שלד**. 'צדק ושלוש' הוא ע"פ הפסוק בתהלים (פה יא) 'צדק ושלוש נשקו', כדלהלן. ולשון 'כחדא סלקין' הוא מלשון הזוהר (ח"א רלב. ועוד): כחדא סלקין לה לעילא וכו'. **שלה**. המלכות נקראת 'צדק' (זוהר ח"ג קמח:

דְּצִדִּיקָא שֵׁט אֵינוֹן דְּבִיקִין תְּמִיד הִיהַ צְדִיק דְּבִיקִין, עֲבַד
תְּקוּנָתָהּ בְּנִהְיָהּ בְּנִהְיָהּ דְּבִיקִין, בְּהוֹן
אֶתְקַטֵּר כָּל יוֹמוֹהִי בְּחַד קְטִירָא:

יָגַע רַבְּנוּ בְּכָל הַנְּהוּ אֶסְוֵתָא דְּמַעְלֵי לְנִשְׁמָתָא שֵׁט יָגַע רַבְּנוּ בְּכָל
דְּמַעְלֵי לְנִשְׁמָתָא, וְלִמְגַדֵּר מִלְתָּא בְּקִדְשָׁתָא
בְּקִדְשָׁתָא וְאֶבְדְּלָתָא, וְלֹא חֵישׁ
מוֹ"ר לְדוּחָקָא דְּגוּפָא, וְכִצְעָרִי
דְּטְבִילוֹתָא בְּיוֹמָא דְּשׁוּתָא, מְצוּהָ
וְגוֹף קְדוֹשׁ וְמִטְהַר אֶת הַגּוֹף לְתוֹרָה וּלְתַפִּילָה, וְלֹא חֲלָפָא לָהּ
וְצִלּוֹתָא, וְלֹא חֲלָפָא לָהּ שְׁעָתָא
חֲלִילָה לְאַבָּא עַד דְּעַבְדַּת עוֹבְדָא
לְנִפְשָׁהּ, לֹא תֵּאוֹת גְּבוּרָה:

דְּצִדִּיקָא שֵׁט אֵינוֹן דְּבִיקִין תְּמִיד הִיהַ צְדִיק דְּבִיקִין, עֲבַד
בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֵׁט, עֲבַד תְּקוּנָתָהּ בְּנִהְיָהּ בְּנִהְיָהּ דְּבִיקִין, הִיהַ עוֹשֶׂה
תִּיקוּנָם כְּרָאוּי בְּאוֹר דְּיוֹקָן הַעֲלִיּוֹן, בְּהוֹן אֶתְקַטֵּר כָּל יוֹמוֹהִי
בְּחַד קְטִירָא שֵׁט וּבָהֶם [-בְּקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתָּהּ] נִקְשֶׁר
כָּל יוֹמֵי בְּקִשֶׁר אֶחָד:

יָגַע רַבְּנוּ בְּכָל הַנְּהוּ אֶסְוֵתָא דְּמַעְלֵי לְנִשְׁמָתָא שֵׁט יָגַע רַבְּנוּ בְּכָל
אוֹתָם רְפוּאוֹת הַמוֹעִילוֹת לְנִשְׁמָה, וְלִמְגַדֵּר מִלְתָּא שֵׁט בְּקִדְשָׁתָא
וְאֶבְדְּלָתָא שֵׁט וְהִיהַ עוֹשֶׂה לְעִצְמוֹ גְּדָרִים בְּעֵנִינֵי קְדוּשָׁה
וּפְרִישוֹת, וְלֹא חֵישׁ מוֹ"ר שֵׁט לְדוּחָקָא דְּגוּפָא שֵׁט וְלֹא הִיהַ חוֹשֵׁשׁ
רַבְּנוּ עַל כָּאֵב הַגּוֹף, וְכִצְעָרִי דְּטְבִילוֹתָא שֵׁט בְּיוֹמָא דְּשׁוּתָא שֵׁט
וְהִיהַ מוֹצֵר עִצְמוֹ וְטוֹבֵל אֶף בְּיוֹם שְׁנוּשְׁבוֹת בּוֹ רוּחוֹת עֲזוֹת,
מְצוּהָ וְגוֹף קְדוֹשׁ וְמִטְהַר לְאוֹרִיתָא וְצִלּוֹתָא שֵׁט בְּמִצְוֹת הַטְּבִילָה
הִיהַ מְקַדֵּשׁ וּמְטַהֵר אֶת הַגּוֹף לְתוֹרָה וּלְתַפִּילָה, וְלֹא חֲלָפָא לָהּ
שְׁעָתָא שֵׁט חֲלִילָה לְאַבָּא שֵׁט עַד דְּעַבְדַּת עוֹבְדָא לְנִפְשָׁהּ שֵׁט וּמַעֲוֹלָם
לֹא חֲלָפָה לוֹ הַשְׁעָה חֲלִילָה לְפָנֵי שְׁהִיהַ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה
בְּעִצְמוֹ שֵׁט, לֹא תֵּאוֹת גְּבוּרָה שֵׁט לוֹ רָאוּי לְהַקְרָא גִּבּוֹר:

מקורות וצינים

שמד. ע"פ לשון הזהר (שם רצט): 'יתן ליה אסוותא לנשמתיה, וישתדל על אסוותא דנשמתא וכו'. וכע"ז כתב הרמב"ם (דעות פ"ב ה"א): ומה היא תקנת חולי הנפשות, ילכו אצל החכמים שהן רופאי הנפשות וירפאו חוליים וכו'. **שמו.** מלשון הגמרא ביבמות (ז). **שמו.** מלשון הגמרא בנזיר (ז), ושם הוא לשון קידוש והבדלה על הכוס, וכאן כוונתו קדושה ופרישות והבדלה מן העולם הזה. **שמו.** מלשון הגמרא (חולין ו. נט): ולא חייש מר לתערובת דמאי. **שמו.** מלשון הזהר (ח"א וז): בההיא שעתא דדיינין ליה לבר נש לעילא [-כאשר הוא חולה], כדין דחקא דגופא אשתכח יתיר משאר זמניא וכו'. **שמו.** 'טבילותא' הוא לשון הגמרא (ברכות כב. סנהדרין לט). **שג.** מלשון הגמרא (שבת לב. ע"ב) וכו'. ע"פ: יומא דשולח לא נפיק לביני דיקליה וכו', לא מהלין ביה וכו'. ופירש רש"י, יום שמנשבת בו רוח דרומית שהיא חזקה וקשה מכל הרוחות. **שנא.** מליצה מלשון הגמרא (פסחים קיב): מצוה וגוף טהור [-באיזה דבר יש גם מצוה וגם גוף טהור], נושא אשה ולו בנים. **שנב.** שהם דברים שראוי לעשותם בטהרה (ראה ברכות כב). ורבינו אע"פ שהיה טהור היה טובל בכל יום לתוספת קדושה וטהרה. **שג.** מלשון הגמרא במועד קטן (כח). **שגד.** נראה שהוא ע"פ לשון הגמרא (קידושין מד): חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דנימא הכי. וראה עוד ברש"י (שבת נג. ד"ה אבא). **שנה.** ע"פ לשון הגמרא (יבמות סד): עבד עובדא בנפשיה. **שנו.** ומטהר את עצמו בטבילה לפני התפילה עם הנץ החמה. **שנו.** ע"פ הפסוקים (ירמיה י-ו): 'גדול אתה וגדול שמך בגבורה, מי לא יראך מלך הגוים

וע"י כך יתייחדו ז"א ונוקביה גם הם. ע"כ. עוד יתכן ע"פ המבואר בשער הכוונות (שם) שלצורך זיווג פנימיות דאבא ואימא צריך שיעלו אליהם ז"ן בסוד מ"ן, וזה מה שכתב שצדק ושלום [-ז"ן] עלו למעלה, ואז מתקיים הזיווג בחדש ואמת [-א"א]. **שלט.** מלשון הזהר (ח"א ד): ויתבא על רישא דצדיק, וכן (שם קלב): ושוי לה ברישא דצדיק. וכהנה רבות. **שמי.** ע"פ לשון הזהר (ח"ב קלב): זכאה חולקיהון דישראל דקא מתקדשי בקדושי עלאי בגין דאינון דבקין לעילא, דכתיב (דברים ד) 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום'. **שמוא.** כי עיקר התיקון נעשה ע"י קיום המצוות בכוונתם הנכונה ע"ד הסוד, וכמו שכתב האר"י ז"ל (שער הכוונות דרושי הלילה דרוש ד, ועוד): ואין ספק שהידוע לכוין כל זה על אמיתותו גורם שהזווגים הנזכרים נעשית על ידו ממש, ואין קץ ותכלית לשכרו ואין למעלה ממנו וכו'. ועוד יתכן לפרש דברי רבינו על דרך הסוד ע"פ דברי הזהר (ח"א קסב) והאר"י ז"ל (עץ חיים שער כה פ"א) על הפסוק (משלי י ו) 'ברכות לראש צדיק', ש'ראש צדיק' היינו עטרת היסוד, עיין שם. ולפי זה כוונתו לרמוז שהיה מייחד את ז"ן בסוד הזיווג במדת היסוד (ראה שער הכוונות ענין כוונת העמידה דרוש ו). **שמוב.** ע"פ לשונות הזהר (ח"ב קכב; ועוד כע"ז): כד מתחברין כולהו נהורין כחדא איקרון דיוקנא דמלכא וכו'. ועוד שם (ח"א נה): כל דיוקנא דלא אשתכח ביה דכר ונוקבא לאו איהו דיוקנא עילאה כדקא חזי וכו'. **שמוג.** ע"פ לשון הזהר (ח"ג רפח): פתח רבי שמעון ואמר וכו', כל יומין דאתקטרנא בהאי עלמא, בחד קטירא איתקטרנא ביה בקודשא בריך הוא וכו'.

רַעֲוֹא דְרַעְוִין מִטָּא לֵה מִן שְׁמִיָּא רַצֹּן כָּל הַרְצוֹנוֹת
נָתַן לוֹ מִן הַשְּׁמַיִם, מִזִּינָה דְּבַר בְּתִיָּה בְּחֶרְתוּתִי דְּזִהִירָא
מִזִּינָה וְזִהְרוּ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ, מֵה דְאַתְעֵטֶר בְּהֵי מִמְּבַחַר
טוֹרִיָּא, מֵה שְׁנַתְעֵטֶר בּוּ בְּהַר סִינִי, פֻּסִּם מִמְּלַל רַבְרָבִין
מְלִין קְדִישִׁין לְצַד עֲלָאָה שֶׁכַּחַד מִן קְאָמִיָּא שֶׁפִּיו הִיָּה מְדַבֵּר
דְּבָרִים גְּדוּלִּים וְקְדוּשִׁים כְּלָפִי מַעֲלָה כֹאחַד מִן הַמְּלָאכִים,
צִיר רְקִיעִין וְאַרְעִין קְדִישִׁין שֶׁמַּאֲנִין מְרַגְלִיָּא שֶׁהִיָּה יוֹצֵר
רְקִיעִים וְאַרְצוֹת קְדוּשִׁים מֵאוֹתָם חִידוּשִׁים שֶׁיֵּצְאוּ מִפִּיו
מֵאִירִים כְּמִרְגְּלִיּוֹת שֶׁ, דְּמַגְלִין וּמַטְמָנִין גְּלִי אֲדָרְעִיָּה וְנִפְק
נְהוֹרָא שֶׁשְׁחִידֵשׁ בְּנִגְלָה וּבִנְסִתָּר שֶׁכְּשִׁגִּילָה אֶת זִרְעוֹ יֵצֵא
אוֹר גְּדוּלָּה:

אֵילָנָא רַבָּא וְתַקִּיָּה רַבִּינוּ הִיָּה אֵילָן גְּדוּל וְחִזְקָא, אוֹר
פְּנִימִי וְאוֹר מְקִיָּה הָאִיר בְּקְדוּשָׁתוֹ מִבְּפָנִים וּמִבְחוּץ, נֶקֶט
גְּרָמִיָּה בְּחַד פְּרָשָׁא שֶׁעֲשֵׂה עֲצָמוֹ פְּרוּשׁ מַעֲנִינִי הָעוֹלָם,

רַעֲוֹא דְרַעְוִין מִטָּא לֵה מִן שְׁמִיָּא,
מִזִּינָה דְּבַר בְּתִיָּה בְּחֶרְתוּתִי
דְּזִהִירָא, מֵה דְאַתְעֵטֶר בְּהֵי מִמְּבַחַר
טוֹרִיָּא, פֻּסִּם מִמְּלַל רַבְרָבִין
קְדִישִׁין לְצַד עֲלָאָה כַּחַד מִן
קְאָמִיָּא, צִיר רְקִיעִין וְאַרְעִין
קְדִישִׁין מַאֲנִין מְרַגְלִיָּא, דְּמַגְלִין
וּמַטְמָנִין גְּלִי אֲדָרְעִיָּה וְנִפְק נְהוֹרָא:

אֵילָנָא רַבָּא וְתַקִּיָּה, אוֹר פְּנִימִי וְאוֹר
מְקִיָּה, נֶקֶט גְּרָמִיָּה בְּחַד פְּרָשָׁא,

מקורות וצינונים

בסודות התורה נעשים מהם שמים חדשים קדושים, ומחידושים בפשטי התורה נעשים ארצות חדשות דקדושה, וכמו שנאמר (ישעיה נא טז) 'ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ' וגו', וכן נאמר (שם ס כב) 'השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני' וגו', עשיתי לא כתיב אלא 'עושה'. ועוד יתכן שכוונתו ע"פ דברי התיקון¹ (תיקון ע קכא. קלה) עיין שם. **ששה**. מרגליה היינו מרגלית (ראה תרגום יונתן שמות כח ז), ובלשון הזהיר היא 'מרגלא', ובלשון רבים הוא 'מרגלאן', ורבינו כתב 'מרגליא' משום משקל התיבות והאותיות בבית זה שכל משפט מסתיים ב'יא'. **שטט**. כעין מה שכתב לעיל: פה מפיק מרגליות (ע"פ קידושין לט: חולין קכב). **שע**. ע"פ לשון התרגום של 'הנגלות' ו'הנסתרות' (דברים כט כח). **שעא**. מלשון הגמרא (ברכות ה): גליה לדריעה ונפל נהורא. **שעב**. כמבואר לעיל שע"י החידושים בנסתר בורא שמים חדשים ומחידושי הפשט בורא ארצות חדשות. **שעג**. שהיה מגלה מכחו בחידושו והיה יוצא אוֹר גדול. **שעד**. ע"פ לשון הפסוק (דניאל ד ח, י) 'רָבָה אֵילָנָא וְתַקִּיָּה'. דהיינו גדל האילן ונתחזק ונתעצם. וכן אמרו בתיקון² (תיקון ו כג) על רשב"י: בההוא זימנא וכו', הדא הוא דכתיב 'רבה אילנא ותקיף' וכו' [רמז לאילן העליון], ויימא הכי, רבי רבי, אנת הוא אילנא דרבה ותקיף באורייתא וכו' [רבי שמעון אתה הוא דוגמת אילן העליון ע"י שתיקנת את ז"ן וכו']. **שעה**. ע"פ דברי האר"י ז"ל במקומות רבים (עץ חיים שער ו פ"ב ועוד), שבכל הספירות יש שתי בחינות של אוֹר עליון, אוֹר פְּנִימִי הנמצא בתוכם, ואור נוסף המקיף אותם מבחוץ, ואור המקיף עליון יותר מהאור הפנימי. **שעז**. מליצה מלשון הגמרא (ע"ז יח): נקט נפשיה כחד פרשא. ושם הכוונה כאחד מן הפרשים, וכאן כוונתו שעשה עצמו

כי לך יאתה' וגו'. **שנח**. מלשון הזהיר (ח"ב פח: ח"ג קכט. קלו: רפח). **שנט**. כעין הפסוק (דניאל ד ס) 'נחית מן שמיא'. **שס**. מלשון הגמרא (סנהדרין לא): לדזין ליה כבר בתיה. ופירש רש"י: כמשה שהוא בן בתיה, למי שמקריין עוד פניו כמשה רבינו שגידלתו בתיה בת פרעה. לשון אחר, כבר בתיה - כמשה שהוא בן בית, דכתיב (במדבר יב ז) 'בכל ביתי נאמן הוא', לדזין ליה - על שם שהיה חכם, וכתיב (קהלת ח א) 'חכמת אדם תאיר פניו'. **שסא**. מליצה מלשון הזהיר (ח"ג צה: צו: קנט: ועוד): חדתותי דסיהרא. דהיינו חידושי הלבנה. ויתכן שכוונת רבינו לרמוז למבואר במדרש (שמו"ר כח ז, וראה אזה"ח שמות לד כט) שכשהיה משה רבינו כותב את התורה בקולמוס נשתייר בו טיפת דיו והעבירו הקב"ה על ראשו, וממנו נעשו לו קרני ההוד וקרנו פניו, וזהו 'בחרתותי דזיהירא', 'חרתותא' הוא כינוי לצבע השחור של הדיו הנקרא 'חרתא' (נדה כ. תוס' גיטין יט. ד"ה קנקנתים), ובלשון כמה מפרשים (ראב"ן חולין ס"ו רמ, ועוד) נקרא 'חרתותא', ו'חרתותא' זו 'זהירא' והאירה את פני משה. **שסב**. מלשון הזהיר במקומות רבים. **שסג**. טוריא הוא תרגום של 'הרים' (בראשית ז יט, כ, ועוד). והר סיני הוא מבחר ההרים, משום שרק בו בחר הקב"ה מכל ההרים לתת עליו תורה לישראל (פרקי דר"א פ"ט, זוהר ח"א רס). ובהר סיני קרן עור פני משה (שמות לד כט, שבת פח. ורש"י, ועוד). ויתכן שכוונת רבינו כאן לתורה שקיבל משה בסיני. **שסד**. מלשון הפסוק בדניאל (ז ח, ט). **שסה**. מלשון (שם פסוק כה) 'מילין לצד עילאה ימלל', ומלשון הזהיר (ח"ב קא: ח"א קמה: ועוד): מילין קדישין דאורייתא. **שסז**. מלשון הפסוק שם (פסוק טז), והיינו אחד מן המלאכים העומדים לפני הקב"ה. ויתכן שכאן הכוונה שהיה מדבר בדברי תורתו כאחד מן הראשונים. **שסז**. ע"פ דברי הזהיר (ח"א ד-ה. ועוד), שהמחדש חידושים אמיתיים

וּפְרִישׁ וְאַתְפָּרְשֵׁי מִכָּל קְלִי וְחוּמְרֵי
דְּגוּפָא מְסִיפָא לְרִישָׁא, וְעַל כָּל
מְלִי דְעֵלְמָא הוּא אָמַר בְּרַכְתָּא
לְבַר מְאוּרִיתָא קְדִישָׁא, וְכָל
מְטַלְנוּי הוּן לְרוּחַ דְּרוּמָא,
לְאַתְעָרָא רַחֲמִין וְלֹאֲעָבְרָא קְלִיפִין
וְעִירָא וְקִשְׁיָא, כָּל שְׁנֵי דְרַבֵּי
רַדְפִי אֲבַתְרִייהוּ בְּמִלִּי דְאָמֹר רַבָּנָן
קְדִישִׁי, בְּדוּחָקָא (דְּדִלָה) [דְּכִלָּה]
וּבְאֲגָרָא דְתַעֲנִיתָא (וּבְשִׁמְעִיתָא)
[וּבְשִׁמְעִיתָא] סְבָרָא:

וּפְרִישׁ וְאַתְפָּרְשֵׁי מִכָּל קְלִי וְחוּמְרֵי
דְּגוּפָא מְסִיפָא לְרִישָׁא, וְעַל כָּל
מְלִי דְעֵלְמָא הוּא אָמַר בְּרַכְתָּא
לְבַר מְאוּרִיתָא קְדִישָׁא, וְכָל
מְטַלְנוּי הוּן לְרוּחַ דְּרוּמָא, לְאַתְעָרָא
רַחֲמִין וְלֹאֲעָבְרָא קְלִיפִין וְעִירָא
וְקִשְׁיָא, וְכָל מַעֲשֵׂי הֵיוּ מְכוּוֹנִים
לְצַד דְרוּם [חֲסֵד], לְעוֹרֵר רַחֲמִים וּלְהַעֲבִיר
אֶת הַקְלִיפּוֹת הַקְּטָנוֹת וְהַגְּדוֹלוֹת,
כָּל שְׁנֵי דְרַבֵּי רַדְפִי אֲבַתְרִייהוּ בְּמִלִּי
דְאָמֹר רַבָּנָן קְדִישִׁי, כָּל שְׁנֵי רַבֵּינוּ
הֵיוּ רוֹדְפֵי אַחֲרֵי הַקְלִיפּוֹת לְהַכְנִיעֵם
בְּדַבָּרִים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים הַקְּדוּשִׁים,
בְּדוּחָקָא (דְּכִלָּה) וּבְאֲגָרָא
דְתַעֲנִיתָא (וּבְשִׁמְעִיתָא) [וּבְשִׁמְעִיתָא]
סְבָרָא בְּצַעֲרֵי הַשְׁכִּינָה וּבְשִׁכְרֵי
הַתַּעֲנִיתָא:

מקורות וציטוטים

הקליפות הם פסולת הדינים ויונקים מכח הדין, וכשנמתקים
הדינים אין יניקה לקליפות וזהו ביטולם (עץ חיים שער לה פ"א
ועוד). **שפח**. ע"פ לשון הגמרא (ב"ב פה. חולין צה: ועוד).
שפט. ע"פ לשון הזהר (ח"א פו: קיב: ועוד). **שצ**. מלשון
הגמרא (פסחים קיג:): רבנן קדישי וכו'. וכוונתו לדברי החכמים
בגמרא בברכות דלהלן. **שצא**. דהיינו רודף אותם, כאדם
הרודף את אויביו לנצחם ולכלותם. עוד יתכן שהיה רודף
אחריהם כדי להוציא מהם מה שחטפו מן הקדושה, והענין
אחד. **שצב**. ראה להלן שהוא רמז לשכינה הנקראת 'כלה'
כמבואר בזהר במקומות רבים (ח"ב ה: קמ: ועוד), ואף שהיא
נקראת גם 'דלה' (תיקון תיקון כא נה. ועוד), אולם מן הענין נראה
שהגורסא הנכונה בדבריו כאן היא 'כלה', וכלשון הגמרא.
שצג. ע"פ דברי הגמרא (ברכות ו:): אמר אביי אגרא דכלה
דוחקא, אמר רבא אגרא דשמעתא סברא וכו', אמר מר זוטרא
אגרא דתעניתא צדקתא. וראה בהערות להלן.
שצד. וכדאיתא בזהר (ח"ג רלט. ועוד): זכאה איהו מאן דאשתדל
בגלותא בתראה למנדע לשכינתא, לאוקיר לה בכל פקודין,
ולמסבל בגינה כמה דוחקין, כמה דאיתמר אגרא דכלה דוחקא
[אשרי מי שיסבול כמה דוחקות ויסורים בשביל השכינה].
שצה. שמכניעה את הקליפות (שער רוח"ק ז. כונת התענית).
שצו. נראה כוונתו למה שכתב מהר"ו בשער המצוות (פרשת
ואתחנן ג.) שהאר"י ז"ל היה לומד ומעיין בכח גדול עד שהיה
מזיע, משום שצריך טורח גדול מאוד בלימוד התורה כדי
לשבר הקליפות שהם סוד הקושיות וכו'. וראה עוד בדברי
מהר"ם פאפירש (אור צדיקים עמוד התפילה סי' כב סכ"ב ועוד)
שהזיעה שבלימוד מכניעה ומשברת אף הקליפות החמורות
הנבראים מעון זרע לבטלה.

פרוש מעניני העולם בפרישות אחת. ויתכן שגם כאן צ"ל
'כחד פרשא', ולא 'בחד פרשא', והיינו שעשה את עצמו כאחד
הפרושים. **שעז**. ע"פ לשון הזהר (ח"ג רפח:): ושבתא
דעתיקא קדישא סתימא דכל סתימין פריש ואתפרש מכולא
וכו'. מלשון 'קל וחומר' שהיא אחת המדות שהתורה
נדרשת בהם (ברייתא דרבי ישמעאל בתחילת תרי"ב). **שעט**. כלשון
הראשונים במקומות רבים (תוס' ב"ב מא. ד"ה שלא, ועוד).
שפ. דהיינו מסוף גופו עד ראשו, וכעין הפסוק (ישעיה א ו)
'מכף רגל ועד ראש' וגו'. ועוד יתכן בכוונתו שנהג בגופו
פרישות בכל הענינים, מן הסוף שהוא הקל שבהם, עד הראש
שהוא החמור והקשה ביותר. **שפא**. ע"פ תרגום יונתן (דברים
כו כו): כל חד וחד הוה אמר ברכתא. וכעין לשון הגמרא (שבת
עז:): אי בעי מיניה כל חללי עלמא הוה אמר ליה.
שפב. 'אורייתא קדישא' הוא לשון הזהר במקומות רבים (ח"א
סג: קצג. ועוד). **שפג**. והיינו שהיה מקדש את הכל עד שהיה
ראוי לברכה כמו התורה הקדושה, שהכל היה בקדושה יתירה
ולשם שמים. ואולי יתכן ש'ברכתא' הוא בלשון סגי נהור, או
שצ"ל 'בורכתא', והיינו שהיה מבזה את כל דברי העולם הזה
חוץ ממצוות התורה. **שפד**. ע"פ דברי הזהר (ח"א קיא. ועוד):
'ויסע משם אברהם ארצה הנגב' (בראשית כ א), כל מטלנוי
[מסעיו] הוו לסטרא דדרומא יתיר מסטרא אחרא, בגין דהא
בחקמתא עבד לאתדבקא בדרומא [כיון שדרום הוא מדת
החסד (שם רנט. ועוד)]. **שפה**. מלשון תיקון"ז (תיקון ו כג).
שפו. ע"פ לשון תיקון"ז (תיקון סט ק: ועוד): לאעברא כל אילין
קליפין וכו'. וע"פ לשון הפסוק (זכריה יג ב) 'והיה ביום ההוא
וגו' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ', וכוונת הפסוק לכל
הקליפות והסטרא אחרא (זהר ח"א נד. נה. ועוד). **שפז**. כי